

Régis Debray
Revolution i revolutionen?

Väpnad och politisk kamp i Latinamerika

1967

Översättning Anders Löfqvist, Åsa Styrman, Annika och Ernstsson

Innehåll

Varning	1
Revolution i revolutionen?	2
1. Befria nuet från det förflutna	4
2. Den främsta lärdomen av nuet	36
3. Konsekvenserna för framtiden	46
Några kommentarer och litteraturtips	50

Varning

Då denna lilla analys främst syftar till att vara användbar är den med nödvändighet tämligen torr. Den har framsprungit ur långa dialoger med latinamerikanska kamrater, där vår del bestod i att lyssna och deras i att berätta. Den riktar sig främst till dem, och efter det enorma intryck den kubanska revolutionen gjort på kontinenten är dess enda uppgift att tillgodose en del omedelbara krav, som att bidra till förståelsen av det som inför våra ögon dagligen utspelas i Latinamerika, ge en sammanhängande bild av striderna, direkt bekämpa idéer som söker nästla sig in och hindra att man klart ser vad som verkligen händer, bättre organisera en ström revolutionära rörelser på frammarsch då de i längden inte kan segra om de inte är organiserade. Jag skulle tillägga: att se till att så mycket blod inte torkar förgäves och att man inser meningen med dessa offer, om det inte vore att begära för mycket av dessa korta anteckningar.

Därför har den denna schematiska och sammanfattande karaktär, vilket underlättar dess läsning och förståelse. Den är en sorts katalog eller prospekt, som kan kastas bort när den gjort sin tjänst. Tjänat till vad? Till att diskussionerna förs mer öppet; till att genom provocerande svar stimulera bättre rustade kamrater att ställa vissa brännande frågor på ett annat sätt och besvara dem bättre än vi, kort sagt tjäna den diskussion (Revolution? — javisst, men hur?) som förs i dagens Latinamerika, inte bara om idéer utan om kontinentens nutid och framtid. Denna debatt ger intryck av en förlossning, att döma av dess accelererade konvulsioner i frihet och smärta. Som Brecht sjunger i soldaten Svejks öra: 'Om natten är lång beror det på att dagen väntar'...

Denna text måste alltså ta på sig de risker som följer med dess naivt nationella komposition, lösryckt från striden. Den har ingen som helst avsikt att bidra till den senila liturgi av formler, åkallelser och citat hos en socialism, som blivit till en rit. Vad beträffar den franska versionen söker den i ännu mindre grad överträffa de professionella revolutionärernas intellektuella lekar, som är på modet i dagens Paris där Befrielsekriget konsumeras i pocketutgåvor och där varje student som kan sin Clausewitz leder en gerillaavdelning till seger i en handvändning. Det den famlande letar efter är ett *maximum av revolutionär effektivitet*.

Att kämpa för effektivitet är allas vår uppgift, som kräver alla dem som har ett uns av medvetande och där främsta platsen naturligtvis, och lyckligtvis, inte tillfaller den rena teorin. I Latinamerika kommer den amerikanska imperialismen att spela sitt sista avgörande spel. Då den träffats i hjärtat av sina verk och levande krafter gäller det själva dess existens på det globala planet. Utdriven ur Asien i morgon är det bara där som den kan och måste krevera. Dess ledare är väl medvetna om detta faktum. 'Latinamerika är viktigare för oss än Vietnam', sade brodern till Förenta staternas mördade president och imperiet håller redan som bäst på med förberedelserna för sitt försvar på alla fronter. På grund av detta och av att förtryckaren känner till insatsen kommer den revolutionära kampen i Latinamerika att bli hård och utspelas — utspelas redan i detta ögonblick — under synnerligen svåra omständigheter, svårare än på någon annan kontinent. Det sista imperiet i världen har börjat sin dödskamp. Vem kan stå likgiltig? Vem vill inte hjälpa till att döda bödlarna?

Verkligheten är chiffrerad. Om så inte vore fallet, om det räckte med att utläsa dess mening som i en öppen bok skulle vägen vara utstakad, det funnes ingen risk för misstag, och på det intellektuella planet funnes inget behov av något sådant som en vetenskap om historien; Marx hade kunnat följa sin moders råd och tillbringa sitt liv med att samla kapitalet på hög i stället

för att skriva om det. Man måste emellertid alltid söka efter den kod, som gör det möjligt att dechifrera en händelse, framgång, förlust eller självmord. En handlings historiska effektivitet är det rationellas handlande i historien även om den som utför handlingen struntar i det: man kan inte både äta upp äpplet och ha det kvar. Att det revolutionära handlandet tar tid på sig för att lära känna sig självt har aldrig hindrat eller stympat det, se t. ex. på Lenin.

Att strida för maximum av effektivitet är att alltid strida för en förening mellan teori och praktik och inte till varje pris mot teorin i praktikens namn. Effektivitet står inte i motsats till teori utan till teori och praktik, dvs. till en teori som är skild från revolutionär praktik, en teori som tar sig aristokratiska eller byråkratiska later och ger order till 'praktikerna' (!) från sin upphöjda position. Efter så många år av dödläge, falska löften och ohållbara program trängtar ett passionerat behov av effektivitet att ta konkreta former. Antingen kommer detta behov att leva i god sämja med förnuftet eller också kommer det inte att bära någon frukt över huvud taget. Låt oss alltså undvika att teori och praktik råkar i osämja; låt oss ständigt vaka över att militanterna själva är i besittning av teorierna bakom sina strider, att de har dem med sig i bergen och att de aldrig lämnar dem ifrån sig till någon annan. Det finns alltså intet val mellan en huvudlös praktik och en teori utan armar. Att strida för maximum av effektivitet är att strida för maximum av förnuft.

Låt oss slutligen upprepa att det som är välgrundat i dessa kommentarer har de från en mängd latinamerikanska kamrater, som berättat sina erfarenheter eller vars tankar finns att läsa, i synnerhet kamrater från Kuba, Venezuela, Guatemala och andra länder. Framför allt har de det emellertid från den ledare i ett socialistiskt land, som helt och hållet vigt sitt liv och sitt öde åt att uppehålla revolutionära principer, socialistisk moral samt proletär solidaritet och värdighet; från den ledare, som 120 km från det amerikanska imperiet offentligen hävdar att: 'de kubanska revolutionärernas slagfält är hela världen', en föreskrift som hans vän och närmaste medarbetare, Ernesto Che Guevara, nu följer: från Fidel Castro.

Revolution i revolutionen?

'Den kubanska revolutionen kan inte längre upprepas i Latinamerika ...'

Denna fras har i latinamerikanska militanters mun blivit till en farlig kliché, som på sina ställen tjänar som förevändning för en upprörande glömska.

Genom att upprepa att den kubanska revolutionen inte kommer att få sin motsvarighet på kontinenten eftersom den medfört en förändring i maktbalansen har vi kommit därhän, att vi inte längre känner till vad som inte kan upprepas. Vi är okunniga om den kubanska revolutionens ABC.

Till att börja med har vi reducerat Kuba till en gyllene legend om tolv män som stiger i land och på något mystiskt sätt förökar sig i en handvändning. Därefter visar vi att verkligheten inte längre har någon anknytning till dikten, vilket får till följd att den komplexa verkligheten i den kubanska resningen går förlorad.

Hur många onödiga misslyckanden, hur mycken tillspillogiven tid har inte dagens revolutionära rörelser fått kännas vid på grund härav! Vi har själva tidigare¹ sökt påvisa vidden av de förändringar som Kuba framkallat på kontinenten. Det är emellertid nödvändigt att peka på den motsatta tendensen som börjar göra sig gällande lite överallt hos aktiva revolutionärer: De vänder sig nyfiskt mot erfarenheterna från Kuba för att få reda på revolutionens militära och

¹ Bl. a. i *Les Temps Modernes*, januari 1965 (*Red:s anm.*).

politiska 'detaljer', de innersta kugghjulen, i stället för de ytliga skeendena. Varför? Därför att de efter år av offer och slöseri gör upptäckter av teknisk, taktisk och t.o.m. strategisk natur, som den revolutionära rörelsen på Kuba fört fram och praktiserat alltifrån början utan att alltid vara medveten om deras betydelse. De upptäcker ett visst sätt att ljudligt applådera legenden om den kubanska resningen även inom deras egna led kunnat dölja förakt eller vägran att dra lärdomar av den och urskilja dess elementära fakta. Vi kan bara beklaga att en detaljerad historia över den kubanska revolutionen ännu saknas, en historia som endast kan komma från dess initiativtagare och deltagare. Denna brist gör att vi på vissa punkter endast kan göra korta allusioner där en systematisk redogörelse inte finns att tillgå.

1. Befria nuet från det förflutna

Vi är aldrig helt och hållet samtida med vår nutid. Historien går framåt under förklädnad. Den kommer in på scenen iförd kostymeringen från föregående akt, och vi känner inte alls igen pjäsen. Varje gång ridån går upp måste man på nytt knyta ihop handlingen. Naturligtvis faller skulden inte på historien utan på vårt medvetande, lastat med minnesbilder och vunna lärdomar. Vi ser nuet genom det förflutna, även om detta nu är en revolution.

Den kubanska revolutionen har i Latinamerika främst upplevts och bearbetats efter mönster, som historien redan katalogiserat, knäsat och signerat. Därför har stöten, trots sin häftighet, mottagits i dämpad form. I dag när stormen lagt sig börjar man avslöja Kubas verkliga betydelse och räckvidden av dess lärdomar som förut passerat obemärkta. En ny uppfattning av guerillakriget håller på att se dagens ljus.

Bland annat har Kuba erinrat om att en socialistisk revolution är resultatet av en väpnad kamp mot den borgerliga statens väpnade makt. Denna gamla historiska lag, om man så vill av strategisk natur, fylldes till en början ut med välkänt taktiskt innehåll. Man började med att identifiera guerillakrig med uppror, då urtypen — 1917 — tagit denna form och Lenin, följd av Stalin, utvecklat dess teori i några formler, formler som inte har något att göra med dagens situation och som man då och då förgäves repeterar, liksom andra rörande de objektiva förutsättningarna för uppror, avsett som en omedelbar attack på den centrala makten. Skillnaden slog emellertid snabbt igenom och det amerikanska guerillakriget sammanblandades nästan automatiskt med guerillan i Asien, då det rör sig om ett ”irreguljärt” krig som går från landsbygden in mot städerna — en ännu farligare sammanblandning än den första.

Den väpnade revolutionära kampen möter på varje kontinent och i varje land specifika villkor, som varken är naturliga eller självklara. De är det tvärtom i så liten utsträckning att det varje gång krävs år av offer för att upptäcka och bli medveten om dem. Rent instinktivt sökte de ryska socialdemokraterna upprepa Pariskommunen i Petrograd, de kinesiska kommunisterna uppregade oktoberrevolutionen i Kanton på 20-talet och de vietnamesiska kamraterna ville ett år efter partiets bildande genomföra uppror i de norra delarna av landet i stil med de ryska böndernas. Det är för oss i dag självklart att sovjetinspirerade uppror inte kunde få någon framgång i förkrigstidens koloniala Asien, men det var med dem som de sanna kommunistiska militanterna måste börja studierna för sina segrar.

Man frestas säga att det är tur att Fidel inte läst Mao Tse-tungs militärpolitiska skrifter innan han landsteg på stränderna i Oriente. På så sätt kunde han med utgångspunkt från egna erfarenheter på platsen skapa en militär doktrin anpassad till terrängen. Först mot slutet av kriget, då deras taktik redan var klart definierad upptäckte rebellerna Maos skrifter.¹ På nytt läser emellertid militanterna i Latinamerika Fidels tal och Che Guevaras skrifter med samma ögon som läst Mao om kriget mot Japan, Giap samt vissa texter av Lenin och tror sig känna

¹ Man vet att Fidel hämtat sin främsta politiska inspiration från Marti, en inspiration som redan innan attacken på Moncada-kasernen stärkts med ideer från Marx och Lenin. Vad Lenin beträffar intresserade sig Fidel speciellt för *Staten och Revolutionen*, där förstöringen av den gamla statsapparaten blir till ett axiom. Hans militära källor var av skiftande ursprung: *Realengo 18* av Pablo de la Torriente Brau, Máximo Gómez' anteckningar, Engels' texter som redogör för parisproletariatets svårigheter vid gatustrider, Klockan klämtar för dig av Hemingway (där Pablo och hans band av halvt om halvt guerilleros stannar kvar på slätten bakom fascisterna mellan Madrid och Segovia). Dessa böcker är mer sammanträffanden än verkliga källor; Fidel fann bara vad han sökte. *Strategiska problem i guerillakriget mot Japan* av Mao Tse-tung fick Fidel och Che i sina händer efter offensiven på sommaren 1958; de läste med stor förvåning om det som de själva praktiserat, tvingade av nödvändigheten.

igen de senare i de förra. En klassisk men farlig sammanblandning, då det revolutionära kriget i Latinamerika har alldeles speciella utvecklingsmöjligheter som endast kan komma i dagen genom revolutionärernas egen praktiska erfarenhet. I denna mening har studiet av teoretiska verk om folkkrig varit både på gott och ont. De har kallats handböcker i krigföring men man lär sig fortare ett främmande lands språk om man är på platsen och tvingas tala det än hemma hos sig i studerkammaren med lexikon och grammatik. I krigstid är snabbheten av vital betydelse i synnerhet under den första tiden då en nästan obeväpnad och dåligt informerad guerilla har att kämpa mot en välbeväpnad och välinformerad fiende. Fidel ställde en gång en rent intellektuell inställning till kriget till svars för vissa motgångar för guerillan. Det är lätt att inse varför: bortsett från fysisk svaghet och olämplighet för livet på landsbygden tenderar en intellektuell att se nuet med utgångspunkt från på förhand uppgjorda ideologiska mönster och uppleva verkligheten genom sina böcker. Han är mindre än någon annan i stånd att uppfinna, improvisera, anpassa sig till disponibla resurser och på ett ögonblick fatta avgörande beslut. I tron att han redan vet allt lär han sig långsamt och utan ödmjukhet. Historiens ironi har velat att den sociala situationen i många latinamerikanska länder ger avantgardets roll åt revolutionära studenter och intellektuella, som måste söka leda den högsta formen av klasskamp.

Dessa förbiseenden, misstag och sammanblandningar har inte kostat alltför mycket om man tänker på de ofta upprepade katastroferna under första befrielsekriget mot Spanien. Man lär sig enormt mycket om krig och om Amerika genom att läsa en biografi över Bolivar, värdefulla lärdomar för revolutionär krigföring i dagens Amerika. Den värdefullaste av dem alla är den om ihärdighet. Utdriven från amerikansk mark fem gånger under fyra år, slagen, förlöjligad och ensam återvändande han fem gånger ända till den första segern i Boyacá med en envishet som fick honom att gälla för vansinnig. Varje gång lärde han sig litet mer: behovet av rörlighet och av kavalleri för att kompensera sin brist på manskap och vapen; nödvändigheten att föra ett offensivt krig med snabba attacker och inte ett defensivt och statiskt; skyldighet att 'bränna sina skepp' och avskära alla reträttvägar under ropet 'krig till döds' mot Spanien för att påskynda skapandet av vad vi i dag skulle kalla de subjektiva villkoren hos sina egna anhängare och hos kreolerna; att Caracas utgjorde en fälla så länge spanjorerna var herrar på landsbygden; nödvändigheten att omringa städerna med utgångspunkt från slätten och uppriktade baser; vissa platsers betydelse ('Coro är för Caracas det som Caracas är för Amerika')

Mer än en gång på gränsen till katastrof erinrade Fidel Castro nyligen om samma ihärdighet. Moncada (53), landstigningen med Granma (56) och i mindre utsträckning strejkens misslyckande i april 58 skulle fått vem som helst att dra sig tillbaka och invänta bättre dagar. Hur många guerillahärdar utplånades innan guerillan konsoliderades i Zacapa och Izabal? Mer än fyra förintades eller revs upp. Hur många misslyckanden, förräderier och splittringar har vi inte varit med om i Venezuela? Likväl överlevde guerillan och började om på nytt; kanske börjar kriget där först nu på allvar.

De motgångar den revolutionära rörelsen rönt i Sydamerika är ingenting att tala om med hänsyn till en så kort tidsperiod, prologen till morgondagens stora strider. Man måste komma ihåg att de år som förflutit motsvarar den period av återhämtning och omgruppering som alla revolutioner genomgått. Det överraskande är snarare att guerillarörelserna kunnat överleva så många försök och misstag, en del oundvikliga, andra inte. Enligt Fidels uttalande är just detta förvånande och visar dessutom i vilken utsträckning rörelsen bärs upp av historien. I själva verket bör man snarare tala om en lättförklarlig stagnation än om nederlag, om en etapp i en snabb utveckling, som bl. a. har till konsekvens oundvikliga förbiseenden och misstag under utarbetandet av en ny revolutionär metod trots dess bedrägliga likhet med andra inter-

nationella erfarenheter.

Alla betydelsefulla revolutionära rörelser måste få och har fått en felaktig start av ovan anförda orsak; de har kört på i gamla spår som föregångarna trampat upp och följt dem utan att vara medvetna om det. Av alla felaktiga starter har den latinamerikanska varit den framgångsrikaste. Varje gång har det gällt att korrigera detaljer utan att ändra de stora linjerna, att byta taktik utan att ge upp principer eller den rätta strategin. Tiden är inne för en uppgörelse mellan två olika läger.

I varje land där en revolution ägt rum har den ställt mot varandra å ena sidan revolutionärerna och å den andra reformisterna och de framtida förrädarna. Efter 1905 vann pacifism och resignation insteg bland de ryska socialdemokraterna. Alltifrån exilen i Geneve måste Lenin och andra ta till orda, inte för att sätta Dumans demokratiska styrelseskick mot arbetarnas uppror, utan för att ställa ett välplanerat uppror mot en resning utan varje tillstymmelse till planering. Efter nederlagen i Kina 1927 måste Mao och andra ställa, inte en kompromisslösning mot väpnad kamp, utan tillbakaryckning på landsbygden och den långa marschen — en för kinesiska villkor anpassad stridsform — mot stormning av de större städerna trots Kuomintangens närvaro. Efter katastrofen vid Moncada kom det aldrig för Fidel och hans överlevande kamrater att överge den väpnade kampen mot Batista utan endast att ge den ett annat, distinktare innehåll. Nederlaget är en språngbräda för revolutionären; teoretiskt nyttigare än segern ökar nederlaget hans erfarenhet och kunskap.

Några år av praktisk militär verksamhet har i Latinamerika bidragit mer till kunskapen om kontinentens speciella förhållanden än decennier av teoretiskt politiska studier. Historiskt sett har Kuba varit starten för den väpnade revolutionen i Latinamerika. Det är denna start efter en riktig linje som är det väsentliga.

‘Har kampen i Latinamerika redan börjat i full utsträckning? Är det dess första verkliga steg i Venezuela, Colombia, Peru och Guatemala, eller är det ingenting annat än skärmytslingar och utslag av en oro som ännu inte slagit ut i full blom? Resultatet av dagens strider är utan betydelse. Det spelar ingen roll om en eller annan av de existerande rörelserna besegras. Det avgörande är beslutet att slåss, som stärks för var dag som går, medvetandet om nödvändigheten av en revolutionär omvälvning och övertygelsen om dess möjligheter.’²

En politisk linje som inte kan uttryckas i en klart sammanhängande militär strategi kan i dagens Latinamerika näppeligen anses revolutionär. Varje riktning som gör anspråk på att vara revolutionär måste kunna ge ett konkret svar på frågan: hur omkullkasta den kapitalistiska statsmakten, dvs. hur slå sönder dess stöttepelare, armén, som dagligen förstärks av nordamerikanska militärmissioner? Den kubanska revolutionen erbjuder ett svar åt sina amerikanska broderländer, vilket det återstår att studera in i minsta detalj: genom en mer eller mindre långsam uppbyggnad via guerillakrig i de gynnsammaste områdena på landet av en strategisk rörlig styrka, kärna i folkarmén och den framtida socialistiska staten.

Varje militär handling är avhängig av och uttrycker en politisk linje. Under den väpnade kampen har emellertid de senaste åren flera militära linjer prövats, som givit en helt annan mening åt guerillakriget. Snarare än om dåliga tolkningar av det kubanska svaret rör det sig om importerade politiska mönster, omarbetade till militära strategier och applicerade på helt andra historiska situationer än dem de uppkommit ur, t. ex. uppfattningarna om självförvar, väpnad propaganda, guerillans bas och slutligen den om att ställa guerillan under partiets

² Che Guevara, *Guerillakrig. Taktik och strategi*, Cavefors, 1968.

ledning som ett bihang till dess fredstida organisation.

Dessa teorier, som slagit rot på många håll, har sålunda givit kampen ett felaktigt innehåll, vilket måste bedömas efter dess resultat. Vi måste undersöka vilka politiska teorier som ligger bakom dem och hur en del beror på revolutionära erfarenheter främmande för dagens latinamerikanska situation.

Dessa negativa erfarenheter gör det möjligt att ur den kubanska revolutionen och ur de pågående striderna dra fram de väsentligaste lärdomarna.

Väpnat självförsvar

Som system och realitet har självförsvaret de facto försvunnit. Colombia och Bolivia, där självförsvaret praktiserades av bönder respektive arbetare, var de två länder där denna teori utvecklats till en handlingslinje. I dag har dessa två 'härdar för subversiv verksamhet' utplånats av armén; Marquetalia i södra Colombia ockuperades i maj 1964 och gruvorna i Bolivia erövrades i maj och september 1965 efter tragiska strider. Detta dubbla nederlag markerar slutet på en epok och en viss ideologi. Den revolutionära rörelsen måste göra rent hus med den en gång för alla.

Det bildar slutet på en epok med relativ jämvikt mellan klasserna och början på en annan med totalt krig klasserna emellan, vilket utesluter kompromisser och fördelning av makten.

Inför den nuvarande polarisationen mellan utsugna och utsugare kan imperialismen inte tåla att det i ett neokolonialt land finns områden, där armén och statsförvaltningen inte kan utöva sina normala funktioner, trots att förhållandet i fråga inte utgör någon större fara för den härskande ordningen. Det väpnade självförsvarets nederlag motsvaras på det politiska planet av reformismens. Inom kampens nya ram finns inte längre plats för några halvdana lösningar, strävanden efter jämvikt mellan oligarki och massor eller nonaggressionspakter. Fåväldets diktatur ställer oss inför alternativet att antingen helt och hållet störta den eller acceptera den med hull och hår — någon tredje lösning gives inte. För övrigt har självförsvaret fallit i vanrykte då dess förespråkare av i går övergett den för högre former av väpnad kamp. Det tenderar emellertid att återuppstå under mer bedrägliga former, naturligtvis utan att säga sitt rätta namn. Den visar tecken på att återuppstå, eftersom den bygger på en ideologi som är lika seglivad som Proteus. Då självförsvaret höll på att gå under kom trotskismen till dess hjälp för att hålla det vid liv; vi skall här uppehålla oss vid denna renässans.

Bakom teorin om självförsvaret finner man ideologier, om vilka Lenin framhöll att de hade en naturligt stark ställning inom arbetarklassen och tog överhanden närhelst marxister och kommunister gav efter; ekonomism och spontanism. Ekonomismen är arbetarnas fackliga försvar av sina korporativa intressen gentemot arbetsgivarna. Som det aldrig är fråga om att attackera arbetsgivarnas politiska makt, den borgerliga staten, accepterar och understödjer de facto detta försvar det som det påstår sig bekämpa. Det är inte en slump att kampen i Bolivia, där en anarkosyndikalistisk tradition längst levt kvar bland arbetarna, efter revolutionen 1952 fått formen av självförsvar uppbyggt kring en arbetarmilis.

Termen självförsvar är inte helt passande, då den ger intryck av en passiv och defensiv attityd, vilket inte alltid är fallet — tvärtom, endast i undantagsfall. Vem skulle ifrågasätta de europeiska arbetarnas kämpande heroism innan 'marxismen inplanterades i arbetarklassen' (Lenin) eller modet och stridsförmågan hos de colombianska bönderna, som blev de främsta offren i det tioåriga inbördeskriget, där de lämnade efter sig to 000 döda? Vem vill förneka att de parisiska arbetarnas självuppoffring och solidaritet under junidagarna och Kommunen

återfanns hos de 40 000 gruv- och fabriksarbetarna i La Paz under den första proletära revolutionen i Amerika 1952?

Självförsvaret hänger inte samman med brist på mod, utan tvärtom med en beundransvärd offervilja som inte leder någonstans, dvs. till allt utom erövring av den politiska makten. Det vore därför bättre att tala om väpnad spontanism, vilket avslöjar dess ideologiska ursprung till tiden före Marx. Indianupproret i Peru under Tupac Amaru mot slutet av 1700-talet skulle kunna kallas för självförvar. Indianerna reste sig i tiotusental, jagade bort de kreolska latifundisterna, dödade spanjorerna på platsen och återtog sina stulna jordområden. Rörelsen splittrades snabbt upp i lokala segrar. Alltefter som indianerna närmade sig kusten lade de beslag på jorden och stannade i bergen; ingen reguljär armé, ingen oberoende slagstyrka upprättades. Herrar över landet underlät frondörerna att tåga mot Lima, vicekungadömets huvudstad, som alltså fick tid att samla en armé, varefter återerövringen genomfördes utan svårighet. De colombianska Comuneros' resning vid ungefär samma tid under Manuela Beltran kunde också kallas självförvar.

Det har kort sagt funnits proletära resningar innan den vetenskapliga socialismens tillkomst liksom det funnits bondekrig före det revolutionära guerillakriget — icke desto mindre har de ingenting gemensamt. Guerillan förhåller sig till bondekriget som Marx till Sorel.

Liksom ekonomismen förnekar partiets roll som avantgarde förnekar självförsvaret den militära organisationens betydelse som en från civilbefolkningen fristående enhet. Liksom reformismen syftar till att bilda ett massparti utan vare sig åtskillnad mellan medlemmarna eller disciplinerad organisation siktar självförsvaret till att ta med alla i den väpnade kampen och bilda en guerilla på massbasis med barn, kvinnor och husdjur i guerillakolonnen.

På samma sätt som spontanismen inte siktar till att erövra den politiska makten åt de utsugna och inte organiserar sig i ett politiskt parti, siktar inte självförsvaret på att bilda en reguljär folkarmé som kan ta initiativet i striderna. Man kan säga att självförsvaret finns överallt där de väpnade striderna inte syftar till att upprätta en rörlig armé och slutmålet inte är erövring av den politiska makten. Det utesluter inte nödvändigtvis uppror. Detta uppror är emellertid alltid lokalt och söker inte sprida sig för att omfatta hela landet. Medan den revolutionära guerillan siktar på ett totalt krig och under sin ledning kombinerar alla kampformer är självförsvaret partiellt. Eftersom det är lokalt, och således på förhand lokaliserat, kan självförsvaret inte ta initiativet, välja stridsplats eller utnyttja sin rörlighet till överraskande angrepp. Då den är känd redan från början kommer självförvarszonen att inringas och attackeras vid en av fienden väl förberedd tidpunkt. Den av sina innevånare försvarade zonen eller staden kan endast passivt invänta fiendens anfall och är helt beroende av hans välvilja. Den tvingar inte heller fienden att konsolidera sin ställning eller det demokratiska statskicket eller fåväldet att avslöja sin klasskaraktär, utan tillåter den härskande klassen att dölja sitt rätta ansikte som diktatur stödd på våld; den bibehåller jämvikten mellan den oligarkiska diktaturen och folket i stället för att rubba den. Genom självförvar ger man sig in i leken på den härskande klassens villkor och kläder kompromisslösningar i segerns form.

Speciellt i Vietnam och även i Kina spelade böndernas självförvar genom milisstyrkor stor roll som grund för upp byggandet av de väpnade styrkorna. Självförsvaret gällde emellertid endast militärt befriade eller halvt om halvt befriade zoner och användes aldrig för att bilda självständiga områden inom av fienden besatt territorium. Dessa zoner med självförvar var möjliga endast därför att ett totalt krig fördes på alla fronter av Vietminhs reguljära styrkor och möjliggjorde en fullständig integration av befolkningen i kriget utan att därför lägga den huvudsakliga bördan av striderna på den. Genom att sprida de franska expeditionsstyrkorna

underlättade de de reguljära truppernas verksamhet och tillät dem att koncentrera sin eldkraft på av ledningen strategiskt utvalda frontavsnitt. I Latinamerika är självförsvaret ännu mer än i Vietnam i sig otillräckligt, åtminstone om man vill undvika att civilbefolkningen fullständigt utrotas. 'Självförsvaret är endast en liten detalj i en större helhet', skriver Che Guevara i förordet till Giaps bok *Guerre du peuple, armée du peuple*. 'Det är omöjligt att tänka sig en zon med självförsvaret som en helhet i sig, dvs. som ett område där folkets styrkor försöker försvara sig mot fientliga anfall medan hela landet utanför denna zon inte deltar i striderna. Om så vore fallet skulle upprorshärden lokaliseras, omringas och besegras, såvida den inte övergår till den första fasen av folkkrig, dvs. guerillakrig.'

En tid efter det att Che skrivit ovan citerade rader ockuperades och upplöstes 'böndernas försvarszon' i Marquetalia och de andra 'oberoende republikerna', varför man tvingades återgå till rörlig guerillakrigföring. En zon som upprättas på basis av självförsvaret är en koloss på lerfötter, om den inte är resultat av ett åtminstone partiellt militärt nederlag för fiendens styrkor eller skyddas av en guerillafront under ständig framryckning. Dess sammanbrott medför ett ännu allvarligare och mer oväntat slag mot stridsmoralen hos befolkningen då denna typ av status quo verkar omöjligt att rubba. Dessutom bildas en sövande myt runt dessa zoner; eftersom de existerar sedan länge glömmes man bort att de är resultat av en kompromiss och inte av en verklig seger och anser dem därför ointagliga. Vaksamheten släpper, man underlåter mer och mer att träna milisen och disciplinen ger efter. Från revolutionärernas sida blir dessa s. k. befriade

territorier föremål för politisk propaganda — alibi för överksamhet i stället för incitament till ytterligare strider. De reaktionära krafterna tar dem som förevändning för att ta på sig rollen som väktare av den nationella enheten och anfalla de separatistiska kommunisterna. Bourgeoisin blåser upp den verkliga faran och överdriver sin egen rädsla för propagandaändamål. Revolutionärerna själva kan falla offer för denna propaganda och slutligen tro, att guerillan verkligen är en kräftsvulst som kommer att läkas med tiden. När armén efter långa förberedelser anfaller zonerna får erövringen stor effekt: stor seger för bourgeoisin och motsvarande nederlag för den 'castro-kommunistiska' revolutionen ... Hur förhåller det sig i verkligheten?

Att döma av Kubas och några andra latinamerikanska länders historia genomgår guerillakriget följande etapper: först "inplantation", därefter "utveckling", kännetecknad av fiendens offensiv med alla tillgängliga medel (omringningar, rensningsoperationer, fallskärmslandsättningar, luftbombardemang etc.) och slutligen revolutionärernas offensiv både politiskt och militärt. Under den första etappen, som naturligtvis är svårast att passera och mest utsatt för slumpens spel, måste den ursprungliga gruppen till en början föra ett nomadliv. Därefter följer en längre period, då soldaterna härdras och tränas, upprättas förbindelse- och underhållslinjer samt vapendepåer för att nå fram till 'inplantationens' slutliga fas, inrättandet av ett mer eller mindre klart avgränsat operationsområde. Under denna tid växer medlemmarnas antal i absoluta siffror men minskar relativt sett, eftersom serviceorgan och smärre industrier, den tekniska sidan (vapen, kommunikationer, produktion, sprängämnen, skolor för rekryter etc.) ökar för att svara mot guerillans ökade eldkraft och offensivförmåga.

En zon med självförsvaret som den i Marquetalia gav intryck av att ha kommit till slutet på den första etappen (konsolidering av operationszonen) och kunna övergå till den andra: hejda en fientlig offensiv, ta initiativet i taktiskt avseende och öppna andra guerillafronter. Därav blev intet. Som man inte hade inriktat sig på en väpnad revolutionär kamp utan på ett inbördeskrig

mellan konservativa och liberaler utan inverkan på fiendens militära potential måste guerillan, med början i Marquetalia, återgå till den första fasan, nomadlivet, men tyngdes fortfarande av soldaternas familjer och uppgifter som att evakuera civilpersoner, vakta böndernas djur etc.

I Bolivia får en liknande situation i arbetarmiljö en tragisk utveckling. 26 000 gruvarbetare i de stora nationaliserade tenngruvorna finns utspridda över hela högplatån med en koncentration inom ett område med en yta av to x 15 km, där gruvorna Siglo Veinte, Huanuni och Catavi ligger. 1952 besegrar gruvarbetarna oligarkens armé, insätter en liberal regering samt får vapen och illusorisk politisk makt. Revolutionen förborgerligas. Gruvarbetarna avfaller, några i sänder; de har vapen, en milis, radio, en stark fackförening, dynamit och detonatorer, arbetsredskap samt kontroll över landets främsta inkomstkälla, 'djävulens metall', tennet. Levande i avskildhet, halvt om halvt kraftlösa, halvt om halvt likgiltiga, låter de den nationella bourgeoisin bygga upp en armé på nytt och avbryter då och då det rådande lugnet med strejker och smärre skärmytslingar — de överlever kort sagt. Så småningom slukar armén bourgeoisin genom en statskupp och order kommer från Förenta staterna att krossa arbetarrörelsen; militärjuntan provocerar arbetarna genom att arrestera deras gamle facklige ledare Lechín. Generalstrejk, uppbackad av trotskisterna, utlyses i maj 1965; arméns elittrupper, Rangers, fallskärmsjägare och infanteri omringar gruvorna och startar en frontstrid mot arbetarmilisen medan flyget bombar en gruva nära La Paz och beskjuoter en annan. Resultat: hundratals dödade arbetare mot några tiotal soldater. Armén ockuperar gruvorna, soldaterna spränger dörrarna till husen och mejar ned familjerna. Man fängslar eller slaktar fackföreningsledarna och de mest stridbara arbetarna. Målet uppnås; allt är i sin ordning, till och med hatet och vreden, ända till nästa gång.

Inom ramen för en allmän resning vid vissa gruvor i La Paz och andra landområden, som är resultatet av ett långt utnötningskrig fört på andra platser med andra medel, kan gruvarbetare, organiserade i revolutionära fackföreningar, spela en avgörande roll. En sak synes emellertid omöjlig: att en spontan resning på några dagar kan tillintetgöra en modern armé, kvantitativt liten men kvalitativt sett stark samt tränad och utrustad med nordamerikansk hjälp. Tiderna förändras; det är svårt att upprepa 1952 år 1966.

Vilka möjligheter till framgångsrikt anfall och försvar har gruvarbetarna i dag? Milis-soldaterna är arbetare i nationaliserade gruvor. Vid strejk eller uppror skär regeringen av vägarna och därmed livsmedelstransporterna, som sker från La Paz med tåg eller lastbil. På platsen, 4 000 m över havet växer inte mycket bland stenarna; några indiansamhällen odlar potatis, quinoa och torkar lammkött vilket inte på långa vägar är tillräckligt. Därför måste de upproriska segra snabbt för de har inte mat för mer än ett par veckor. Tar det längre tid finns ingen mjölk åt barnen, inga läkemedel på sjukhuset, inget kött i butiken. A andra sidan stoppar gruvarbetarna tennbrytningen, men striden är ojämn och de startar med svårt handikapp. Regeringen har stora tillgångar i bankerna, nordamerikanska lån att ta till, stora förråd samt tillgång till hamn i Chile och kan hålla ut länge utan tennexport. Gruvarbetaren däremot förvärrar för var dag som går läget för sig och sin familj, då deras öde är sammanvävt. Han ser sina barn dö och kamraterna tyna bort i silikos på grund av brist på medicin. Om de var ensamma och oberoende i smärre enheter skulle en kupp mot affärerna i staden klara livsmedelsförsörjningen för några veckor, men som läget nu är svälter de ihjäl med sina familjer.

Gruvorna är också städer av stora fönsterlösa baracker på något avstånd från gruvhålen där familjerna bor. En ödslig högplatå utan ett träd, utan en buske — en oändlig vidd av röd jord badande i ett intensivt ljus. Husen ligger i långa rader och utgör ett tacksamt mål för luftangrepp. Bomber sätter aldrig produktionen i fara, då de endast är avsedda för befolkningen;

för övrigt är gruvan belägen under jord och installationerna ovan jord obetydliga. Smältverken ligger i England och Förenta staterna. En annan svaghet är att gruvorna ligger på flera kilometers avstånd från varandra, vilket gör det lätt för armén att isolera dem och bekämpa dem en efter en medan gruvarbetarna får svårt att samordna motståndet. Det finns ingen gemensam plan eller central ledning, inga militära förberedelser eller transportmedel. Milistrupperna kan för övrigt endast förflytta sig på nätterna. I nödfall skulle kommandoavdelningar kunna röra sig på dagen inom begränsade områden bakom fiendens linjer, men därigenom överger man självförsvaret och går utöver arbetarnas möjligheter, då de dagligen inte har mer tid till buds än som räcker för att äta, sova och samla krafter för att fortsätta sitt arbete mot en medelinkomst på 30 eller 40 dollar i månaden. Otåligheten och förtvivlan är lättförstådda; man måste företa sig något för att bryta den onda cirkeln, men vad? En självmordshandling utan förberedelse; dynamit som kastas för hand förmår ingenting mot en kulspruta, gevären är gamla och ammunition saknas då den är för dyr. Vad kan man för övrigt göra mot flyg? För att krossa en armé krävs en annan, vilket förutsätter träning, disciplin och vapen. Broderskap och mod skapar ingen armé; se på Spanien, se på Pariskommunen ...

Fastlåsta på sin arbetsplats med kvinnor och barn, utsatta för alla slags repressalier med hänsyn till sina anhöriga och sig själva, utan förmåga att manövrera eller lämna sin bas i större formationer, utan militär organisation, utan ledning och utan resurser, kort sagt utan möjlighet att bilda en rörlig 'styrka', är gruvarbetarna dömda till massaker. Armén kan själv avgöra var och när den skall börja, vilken väg soldaterna skall ta och var specialförbanden skall ta mark. Initiativ och förberedelser lämnas åt trupperna. Gruvarbetarna har ingenting att sätta emot, då deras bas lätt slås ut om de anfaller. Deras eventuella motattack kan för övrigt inte komma särskilt långt eftersom naturen är sådan att deras bas håller kvar och drar tillbaka dem som ett gummiband i ryggen.

Att organisera eller inte organisera militära styrkor på folklig bas, oberoende av civilbefolkningen, fria från defensiva uppgifter och som syftar till att erövra den politiska makten är det avgörande kriteriet som skiljer revolutionär fraseologi och teori. Som bekant bedrar trotskismen sunda förnuftet genom att dess splittring utgör dess styrka. Den finns överallt och ingenstans, avslöjar sig genom att gömma sig och framstår aldrig som det den verkligen är — trotskism. Den trotskistiska ideologin tar några tillfälliga nederlag för den revolutionära rörelsen till förevändning för att dyka upp på flera ställen och propagera samma strategi för erövring av makten. Låt oss i korta ordalag rekapitulera den.

Massorna på landet och i städerna kräver överallt socialism, men de är ännu omedvetna om det på grund av byråkratins grepp. Man måste alltså väcka den latent spontanismen hos arbetarna. För att nå detta mål är inte guerillan den lämpligaste formen, utan det gäller att inrätta 'den dubbla makten', dvs. bilda fackföreningar i fabriker och på landsbygden för att komma till slutmålet, Arbetarkonfederationen. Med hjälp av en omedelbar och allmän resning på landet och i städerna skall denna konfederation ta makten. Propagandan bör alltså inrikta sig på att framkalla strejker och manifestationer från arbetarnas sida samt att på landsbygden organisera bönderna för att erövra land och få till stånd uppror som rycker fram mot städerna under fältropet: 'Socialistisk Revolution'. Arbetarna skall därefter omedelbart ta kontrollen över produktionsmedlen och resa sig mot statsmakten utan dröjsmål och utan speciella kamporganisationer. Revolutionen utgår från existerande eller latent ekonomiska motsättningar, som polariseras till att övergå i massresningar. Man går direkt från facklig verksamhet till resning.

Peru, Guatemala och Brasilien (São Paulo och de nordvästra delarna) är de tre länder, som

utvalts av Latinamerikanska byrån i Buenos Aires, en sektion av fjärde Internationalen. På så sätt opererade Hugo Blanco från Argentina med bönderna i Convenciónsdalen; Juliãos bondegrupper skulle 'bearbetas' i samma riktning och det var den linje som till för några månader sedan följdes i Guatemala. *Révolution Socialista*, organ för '13 november'-rörelsen skriver i sitt första nummer (juli 64): 'Principen att organisera det väpnade upproret i etapper via ett 'folkkrig' är formell, byråkratisk och militaristisk. Den grundar sig på en undervärdering av massorna och deras användbarhet samt skjuter upp deras direkta intervention.'

Trotskismen lägger stor vikt vid revolutionens socialistiska karaktär och framtida program samt önskar bli bedömd från denna rent teoretiska ståndpunkt, som om det var till någon hjälp att tusen gånger upprepa att revolutionen måste vara socialistisk! Gåtans lösning är emellertid inte teoretisk; den ligger i de organisationsformer varigenom den 'socialistiska revolutionen' skall äga rum. Man upptäcker då, att denna mångomtalade revolution inte blott är en utopi utan också att de anbefallda medlen inte leder dit utan till en föga utopisk likvidering av existerande organisationer. Låt oss i denna fråga ge ordet till 'Edgar Ibarra', ett detachement av F.A.R. i Guatemala, som efter att ha påvisat fåfängligheten av ett nationaldemokratiskt program för revolution i Guatemala och 'frånvaron av en nationell bourgeoisie' vänder sig till den trotskistiska rörelsen med följande ord: 'Hela denna inställning (trotskisternas) leder via en skicklig undanmanöver till att beröva guerillan dess revolutionära innehåll, att förneka att den kan utvecklas till en folkarmé, att underskatta böndernas betydelse i vårt lands revolutionära krig, att bestrida nödvändigheten av att tillfoga imperialismen och dess lakejer ett militärt nederlag för att beröva dem makten, att dölja den väpnade kampens karaktär av långvarigt krig och föra fram en illusorisk lösning i form av ett kortvarigt uppror, att splittra befolkningen och revolutionärernas ansträngningar genom att sprida dem i en fredlig organisation av fackföreningar.'³

Låt oss för en gångs skull ta den trotskistiska uppfattningen på allvar och inte som den provokation den i verkligheten är. Den vimlar av underligheter; först överföringen av verkstadsklubbar och fackföreningar till bondemiljö (vad som fungerar i städernas fabriker gäller också för indiansamhällen som daterar sig från maya- eller inkatiden); den paradoxala undervärderingen av arbetarklassen som revolutionens motor; sammanblandningen av den väpnade kampen som en lång skolning av en folkarmé på landsbygden med ett direkt angrepp på makten eller ett uppror i städerna efter bolsjevikiskt mönster; en fullständig oförståelse av maktförhållandet mellan bondeklassen och den härskande klassen. Hur många dessa missuppfattningar än är, och de är förvisso åtskilliga, är en sak säker: denna av vackra ord uppbyggda apparat fungerar i verkligheten som en fälla, som slår igen om lantbefolkningen och ibland också om sina upphovsmän. Att sammankalla offentliga möten och öppet bilda grupper i en indianby är att utpeka dess innevånare för regeringens trupper och skicka dem i fängelse eller framför exekutionsplutonen.

'Slagorden om att ockupera land och fabriker', säger kamraterna från Guatemala i samma brev, 'som skulle kunna vara användbara under vissa etapper av kampen framkallar genom sina anarkistiska tendenser massakrer och allvarliga bakslag för bönder och arbetare, som ännu inte kan försvara gjorda erövringar. Den berömda "tvisten" med bourgeoisin om äganderätten till produktionsmedlen är omöjlig att föreställa sig så länge den härskande klassen kontrollerar makten i samhället. Man skulle kunna använda denna taktik i områden

³ Sammandrag av ett brev från avdelningen 'Edgar Ibarra' till P.G.T:s (kommunistpartiets) centralkommitté och till den nationella ledningen för 13 novemberrörelsen i oktober 1964 med anledning av uppkomna strider inom den revolutionära rörelsen i Guatemala.

där guerillan eller folkarmén kan hejda reaktionens krafter men i annat fall gör den befolkningen till måltavlor för regeringstruppernas eld. Sådana handlingar kan framstå som verkligt provocerande och framkalla nederlag, vilka får folket att se politisk inaktivitet som sin enda räddning.

I grund och botten är trotskismen en metafysik fylld med goda intentioner.⁴ Den tror på arbetarnas naturliga godhet, som förvrids av illvilliga byråkrater, men aldrig förgås. I bönder och arbetare finns en proletär essens som aldrig så mången olycka inte kan förändra; det räcker med att avslöja den för sig själv, ge den ordet, uppsätta mål som den i tysthet eftersträvar och socialismen gör sitt intåg i ett huj.

Eftersom trotskismen i all sin degeneration är en medeltida metafysik har den fastnat i sin egen självtillräcklighet. Alltid densamma i rummet — samma analyser av situationen fungerar lika bra i Peru som i Belgien; oförändrad i tiden — trotskismen har inget att lära av historien då den redan har dess nyckel i sin hand; det obefläckade proletariatet kämpar oförtröttligt sin kamp mot den stalinistiska byråkratins formalism. Prometheus i ständig envig med en hundrahövdad Zeus för att rycka ifrån honom befrielsens eld och hålla den brinnande. Vem har någonsin sett en konkret analys av en konkret situation från en trotskilts penna?

Dömd att uppleva nuet i det förflutnas mantel förtvinar den. Har den bara rönt motgångar? Revolutionens sabotörer finns överallt. Motsägelsen ligger i att dessa försvarare av massornas spontanitet, som vill överge lantproletariatet åt dess egna vilda hämndyttringar, befriade från den 'militära' kast som guerillan utgör, ofta är främlingar från andra länder. De kommer inte för att delta i och tjäna en frihetsrörelse, vilket är sann internationalism, utan för att styra och gripa kontrollen över den, vilket är något helt annat. I sanning en underlig spontanitet som inte föds på platsen utan måste importeras. Men varför förvånas? Såsom abstrakt metafysik utan inflytande på historien någonstans kan den trotskistiska ideologin bara importeras utifrån. Utan hemvist någonstans måste den inplanteras med våld överallt.⁵

Resultatet blir paradoxalt nog att den ultrarevolutionära trotskismen liksom den reformistiska teorin om självförsvaret anser guerillakriget uttrycka en militaristisk tendens att avskära sig från massorna. Den trotskistiska resningen möter självförsvaret: båda kämpar i massornas namn mot byråkratiska apparater eller i massaktionens namn mot en 'handfull äventyrars' omstörtande verksamhet. Massorna har bred rygg. Våra teoretiker leder dem mot undergången under uppställande av hymner till deras ära.

Den ena som den andra gör fackföreningen till bas för organisationen och klasskampens motor, självförsvaret i verkligheten, trotskismen både i verkligheten och i teorin. Detta förklarar ett överraskande sammanträffande: man påstod att trotskisterna var ultravänster, men motsatsen verkar vara fallet; trotskism och reformism räcker varandra handen för att fördöma guerillakriget och bromsa eller sabotera det.⁶ Det är inte en slump att dessa båda riktningar

⁴ För en god beskrivning av den trotskistiska attityden, se Sartre: 'Kommunisterna och freden'.

⁵ Något som inte rättfärdigar den bannstråle som ännu döljer Trotskys verk och person för många. Kort före sin död yttrade Lenin: 'Som individ betraktad är Trotsky kanske den dugligaste mannen i centralkommittén för närvarande, men han är ytterligt inbilsk och hyser alltför stark passion för de rent administrativa delarna av arbetet.'

⁶ Man kan med fördel jämföra Henri Edmés artikel i *Les Temps Modernes* (maj 1966) med Pumarunas, ledare för 'Vanguardia Revolucionaria', en peruansk organisation av trotskistiskt ursprung. Den första, Edmés, uttrycker med mycken skarpsinnighet i sina premisser de mest traditionella kommunistpartiernas ståndpunkt (se Osvaldo Barretos svar i ett kommande nummer av *Casa de las Américas*). De båda författarna kommer fram till likadana vaga svar: självförsvaret på landsbygden, bildandet av kadrer samt 'avancerade' politiska strider i städerna. (Beträffande Pumarunas artikel se *Zenit* 5-6/66, ö. a.)

tagit den kubanska revolutionen till måltavla för sina attacker både i Latinamerika och på andra platser i världen. Därmed förklaras också varför nya guerillarörelser, som F.A.L.N. i Venezuela under ledning av Douglas Bravo och F.A.R. i Guatemala måste strida på två fronter. Brevet/programmet från F.A.R. som ovan citerats vänder sig på en gång till Guatemalas arbetarparti (kommunistiskt) innan det förändrades och till 13 november-rörelsen, som då kontrollerades av trotskisterna. På grundval av denna uppfattning av revolutionen i Guatemala bildades mot slutet av 1965 F.A.R. (Fuerzas Armadas Revolucionarias) i förening med Guatemalas arbetarparti, som då förnyats och förnygrats.

Vilka lärdomar kan man dra av utvecklingen hittills?

Guerillakriget börjar och utvecklas i hemlighet; soldaterna själva har pseudonymer. Till att börja med håller guerillan sig dold och när den framträder öppet sker det på tid och plats som valts av dess ledare. Både till sin organisation och sin verksamhet är guerillan oberoende av civilbefolkningen och behöver följaktligen inte påtaga sig dess försvar, vilket hänger samman med nedkämpandet av fiendens militära styrkor och förhållandet mellan de stridande parterna: befolkningen är i fullständig säkerhet när motståndarens stridskrafter är oskadliggjorda. Om alltså den revolutionära guerillans främsta mål är att slå sönder fiendens stridspotential kan den inte vänta på att fienden skall uppsöka den för att ta initiativet och anfälla. Under alla omständigheter kräver detta att guerillahärden opererar oberoende av i operationsområdet bosatta familjer.

Först för att skydda innevånarna från repressalier. Ställd inför en gäckande guerilla hämnas armén på bönderna i misstanke att de står i kontakt med guerillan. Om den kommer på någon som inte lämnar upplysningar till truppen dödar den honom omedelbart och kallar honom guerillakämpe i sin rapport till högkvarteret för att skyta med sin heroism. Rörligheten, guerillans främsta trumfkort framför civilbefolkningen, pålägger den ett speciellt ansvar gentemot bönderna som dag och natt är utsatta för repressalier. Guerillan håller sig alltså dold av två orsaker och bekymrar sig lika mycket om böndernas som om sin egen säkerhet — dessa båda omsorger är när allt kommer omkring bara två sidor av samma sak.

Guerillasoldaterna undviker i möjligaste mån att ge sig in i byarna och i allas åsyn vistas i någons hus eller på en familjs marker. Om de besöker en by sprider de ut sig i husen för att kompromettera alla familjer utan att skapa kollaboratörer eller också stannar de inte i ett enda. Om de måste hålla ett möte låtsas de samla ihop befolkningen med våld för att den skall ha till ursäkt inför arméns förband att ha givit efter för hot. Kontakter knyts i hemlighet utanför byarna och naturligtvis utanför guerillans läger, i nödfall genom mellanhänder. Rapportörer känner inte varandra sinsemellan. Även inom guerillan känner mycket få av de ansvariga till nätverket av kontakter. En kamrat som kommer från en 'bränd' region och vill bli medlem av guerillan accepteras utan diskussion även om han kommer utan vapen etc.

Vidare för att slå vakt om guerillans egen säkerhet. 'Ständig vaksamhet, ständig misstro, ständig rörlighet' — de tre gyllene reglerna är välkända. Alla tre har med säkerheten att göra. Åtskilliga förnuftsskäl tillråder misstro mot civilbefolkningen och gör att man håller sig borta från den. Genom själva situationen är de civila utsatta för fiendens konstanta hämndaktioner; man försöker köpa dem, muta dem eller genom tortyr tvinga fram det som man inte kan köpa. Dessutom faller civilbefolkningen i operationsområdet lättare offer för infiltration eller moralisk korruption, då den inte genomgått samma gallring och träning som soldaterna. Därför kan inte bönderna, inte ens rapportörerna, i allmänhet besöka lägerplatserna, vars läge de inte känner, liksom de är okunniga om olika förråd, destinationsorter eller uppgifter för de guerillapatruller de ser passera. 'Vi dolde våra avsikter för bönderna', berättar Che, 'och om

någon passerade där vi förberedde ett bakhåll höll vi honom kvar tills vi genomfört det.’⁷ Denna vaksamhet behöver inte vara detsamma som misstro; en bonde kan lätt försäga sig och ännu lättare underkastas tortyr. Det är välkänt, varför denna vaksamhet speciellt visas mot vägvisare, som hålls i ovisshet om vart de är på väg eller varifrån de kommer.⁸

Härmed sammanhänger nödvändigheten att aldrig låta någon lämna ett läger utan att genast flytta det. Om det är en guerillero med ett meddelande, som är väl förtrogen med terrängen kan han vid återkomsten alltid förena sig med truppen under marschen eller hitta det nya lägret. Man har mer än en gång konstaterat att den — guerillero eller bonde — som genom sina uppgifter måste komma och gå mellan bergen och städerna för att lämna meddelanden och informationer eller upprätta förbindelser är speciellt utsatt för fienden. Genom honom försöker man infiltrera guerillan och tack vare honom kan man lokalisera förbanden.⁹

Enligt Fidels uppfattning är den fara, som budbäraren mellan guerillan och städerna löper, av psykologisk natur. Den unge soldaten som ännu tvivlar om guerillans möjligheter till seger lämnar lägret för att fullgöra sitt uppdrag. Nedanför bergen upptäcker han vapnen och utrustningen hos armén som omringar området. Han tänker på gruppen av uthungrade män som han nyss lämnat; kontrasten är för stor, uppgiften verkar ogenomförbar. Han förlorar tron på seger, då det synes honom löjligt eller vansinnigt att vilja besegra så många välutrustade soldater med så mycken materiel till sitt förfogande. Från den stunden är han i fiendens grepp. I början är det så med de nya. Slättlandet demoraliserar, i synnerhet de svagaste.

Sammanfattningsvis kan framhållas att guerillans fördelar över den reguljära armén endast kan utnyttjas om den kan bibehålla sin rörlighet. En snabbt och överraskande genomförd operation kräver stora hemliga förberedelser. Vid risk att förlora initiativet, sin snabbhet och sin manövreringsförmåga kan en guerillaavdelning inte konvojera kvinnor, barn och bohag från en by till en annan. Genom att sammanblanda civilbefolkningens förflyttningar med guerillans ofta forcerade marscher berövar man den senare all anfallsförmåga; den kan inte ens framgångsrikt försvara de civilpersoner den tagit hand om. Fast i civil- eller självförsvar upphör guerillan att vara hela folkets avantgarde och avhänder sig varje nationellt perspektiv. Motattacker däremot katalyserar folkets krafter och gör den växande guerillahärden till en samlingspunkt för hela landet.

Självförsvaret reducerar alltså guerillan till en rent taktisk funktion och berövar den allt strategiskt revolutionärt innehåll. Om den även inom ett begränsat område påtar sig försvaret av civilbefolkningen komprometterar den densamma för lång tid framåt: ‘Att låta sig attackeras eller tvingas till passivt försvar är att göra det omöjligt för sig att försvara befolkningen och samtidigt utsätta sina egna styrkor för utmattningskrig. Genom att i stället söka anfälla fienden driver man honom till en oupphörlig defensiv, tröttar ut honom, hindrar honom från att utöka sin aktivitet, berövar honom initiativet och försvårar hans spaningar.

⁷ *Souvenirs de la guerre révolutionnaire*, Maspero, Paris 1964.

⁸ Fidels första vägvisare i Sierra Maestra, Eutimio Guerra, en enkel bonde som alla litade på hade fått 10 000 pesos av Casillas för att döda Fidel. Slumpen och ett 'sjätte sinne', säger Fidel, avslöjade honom och fick honom avrättad i tid. Situationen är ännu farligare i dag då fienden känner till ledarens oersättliga värde, i synnerhet under den första etappen. Genom förräderi av en vägvisare mördades Luis de la Puente i Peru.

⁹ I juli 1963 blev en hel guerillahärd — 21 man — likviderad i Guatemala på grund av bristande vaksamhet. En budbärare togs till fånga i staden och tvingades med ett gevär i ryggen visa vägen till lägret åt ett arméförband. I spetsen för kolonnen tog han den svåraste vägen i tro att den var bevakad av en postering och avslöjade sig med ett skrik innan han kom till platsen där han trodde posteringen fanns — ingen svarade. Han slogs ned, avdelningen följde vägen och trädde in i lägret mitt i natten. Posteringen hade dragits in på kvällen då man ansåg vägen oframkomlig.

Detta är det bästa sättet att fullgöra vårt ärofulla uppdrag: Skydda befolkningen.' Dessa direktiv riktade sig till Vietminhs soldater i befrielsekriget mot de franska kolonialisterna. De har ännu större giltighet i många amerikanska länder.

Väpnad propaganda

Guerillakampen har politiska mål och medel. Den måste stödja sig på massorna eller upphöra att existera, övertyga massorna om det riktiga i teorierna innan den enrollerar dem direkt, för att 'upproret' genom sin rekryteringsbas och sina soldaters ursprung verkligen skall bli ett folkkrig. För att övertyga massorna måste man vända sig till dem direkt med anföranden, proklamationer och förklaringar, kort sagt arbeta på massornas nivå. Den första kärnan av soldater delar därför upp sig i små propagandapatruller och drar fram genom landet, besöker byar och håller möten för att framlägga revolutionens sociala mål, avslöja böndernas klassfiender, utlova jordreformer och straff åt förrädarna. Om bönderna inte litat på utfästelserna måste man ge dem självförtroende genom att få dem att tro på revolutionen och revolutionärerna som talar till dem. Man skapar hemliga eller offentliga celler i byarna och stödjer och underblåser fackliga strider under oförtröttligt upprepande av revolutionärernas program. Först vid slutet av denna etapp, när man fått massornas aktiva stöd, säkra försörjningslinjer, ett utbyggt underrättelsenät samt en rekryteringsbas ger man sig in på en direkt konfrontation med fienden.

Sådan är i stora drag den väpnade propagandans linje, en uppfattning om den revolutionära kampen som otvivelaktigt har stöd i internationella erfarenheter.

I Vietnam synes den väpnade propagandan i direkt förening med organisationen av små grupper på landsbygden ha spelat en avgörande roll under befrielsekriget mot fransmännen, speciellt under den revolutionära arméns uppbyggnadsperiod 1940-1945.

Alltefter som de vietnamesiska kamraterna övergick från guerillaverksamhet till strider i större enheter och anfall mot befästa platser övergick de samtidigt från plutonen till bataljonen eller regementet och därefter till divisionen, en mindre naturlig utveckling än det verkar då den till exempel inte har någon motsvarighet i Kina, där redan från början reguljära arméer stred mot varandra. I Vietnam var följaktligen kommunistpartiet den kärna som folkarmén utvecklades omkring. För att ge innehåll och styrka åt befrielsekriget skapade partiet 1944 'befrielsearméns propagandasektion'. Partiet organiserar således först en kärna av revolutionära kadrer — partiets propagandapluton, alltifrån början ledd av Giap — som sedan delar upp sig i hela landet för att bilda folkmiliser och irreguljära guerillaenheter. Dess uppgift var inte att slåss utan att utbilda stridande enheter.

På detta sätt började den vietnamesiska befrielsearméns styrkor *från grunden* organiseras i pyramidform med tre olika formeringar: guerillan, de lokala trupperna och de reguljära enheterna. På by- och distriktsnivå finns guerillan, på regions- och provinsnivå de halvreguljära trupperna och slutligen den reguljära armén utan fast bas eller operationsområde. Guerillans bästa stridskrafter förs över i de halvreguljära trupperna vars elit i sin tur uppgår i den reguljära armén; varje våning i pyramiden vilar alltså på den underliggande utan att krossa den, och var och en har sin egen uppgift. Dessa tre styrkor hade som sammanhållande element befolkningen, organiserad i byarna. Spjutspetsen, den reguljära armén, vilade på en solid bas men hade en självständig rörelseförmåga. Strategin mot den franska expeditjonskåren vilade, som general Giap framhåller, på partiets möjlighet att låta dessa tre olika grupper alternera eller samarbeta. Guerillan och provinstrupperna sprider ut fiendens stridskrafter inom ett stort område och håller dem orörliga genom ständiga attacker. Fiendens

manövreringsförmåga reduceras därigenom till ett minimum och hans bakre front är alltid osäker: antingen sprider han ut sina trupper och har då endast en begränsad slagkraft eller också gör han front på en plats och lämnar resten av landet utan försvar. 'Om fienden koncentrerar sig förlorar han terräng; om han sprider sig förlorar han i kraft.' I går var det fransmännen; i dag är amerikanerna fångar i detta dilemma.

Under alla omständigheter är guerillan avsedd att isolera och reducera fiendens elitförband i samverkan med folkarméns elitstyrkor, för att få den lag att träda i kraft som säger att en reguljär armé försätts ur stridbart skick om dess elitförband slås ut. När den franska slagstyrkan — z6 000 man — eliminerades vid Dien Bien Phu lamslogs på samma gång resten av den franska expeditionskåren, som hölls kvar av folkmilisen vid Tonkinbukten.

För att slå ut denna slagstyrka fordras en likadan på folkets sida. Deras strider för samman två reguljära arméer, med den skillnaden att folkarmén hela tiden stöder sig på hela befolkningen (rekrytering, underhåll, transporter, information). Om detta stöd sviktar kan folkarmén inte utkämpa ett enda slag.

I dag har befrielsestyrkorna i Sydvietnam också en egentlig befrielsearmé till sitt förfogande med regionala trupper och milisförband, som än i dag kallas guerilla. Barn, kvinnor och gamlingar kan emellertid inte direkt delta i striderna, varför frågan uppstår hur de skall kunna mobiliseras för att delta i kriget. Svaret är: genom att inlemma dem i produktion, sabotageverksamhet, underrättelsetjänst, transporter etc., vilket i sin tur kräver att en politisk armé skapas för att tjäna som skola och träning inför den väpnade kampen. Politisk och väpnad kamp är kort sagt två sidor av samma sak: där den ena sviktar, sviktar också den andra och vice versa.

Om den väpnade propagandan varit stående ordning i ett land som Vietnam beror det på att den där möter en mängd gynnsamma omständigheter. Man kan i korthet peka på följande:

z) Den stora folktätheten på landsbygden, överbefolkningen i byarna och lantbefolkningens övervikt över stadsinnevånarna tillåter agitatorerna att lätt smälta samman med den 'som fisken i vattnet'. Samma sak i Kina. Propagandisterna undgår desto lättare uppmärksamhet som fienden är en ockupant, reguljär soldat och främmande inför byliv och landets sedvänjor, varför det inte är omöjligt att undgå hans vaksamhet: fransman eller yankee i Vietnam, japan i Kina. Skillnaden i antal mellan de ockuperande styrkorna och landets befolkning omöjliggör kontroll av hela territoriet och bevakningsnätets alltför stora luckor lämnar fältet fritt.

2) Agitatorerna står i förbindelse med revolutionära baser eller med en folkarmé som kan understödja och skydda dem samt framför allt konkret åskådliggöra militära segrar. Möten, sammankomster och anföranden i byarna har verkliga referenspunkter och är inte tomma ord eller 'vackra fraser', som bönderna med rätta fruktar, utan appeller att stödja redan existerande grupper av stridande. Kriget är den dagliga verklighet som bönderna möter. Dessutom förs kriget inte mot vilken fiende som helst utan mot en inkräktare från främmande land, som talar ett främmande språk och bor som en ockupant i städerna, en fiende som finns på platsen sedan alltför kort tid för att kunna åtnjuta någon naturlig prestige. Det är inte svårt att i tanken ifrågasätta hans makt, som endast vilar på rena styrkan, segrarens rätt och slumpartade paragrafer i ett fördrag mellan avlägsna stormakter och inte på nationella sedvänjor eller traditioner. Den väpnade propagandan i Vietnam utvecklades alltså inom ramen för ett nationellt befrielsekrig mot en främmande fiende, inringad och fasthållen av på förhand bildade reguljära styrkor på några befästa platser inom landet.

Skillnaderna mellan Vietnam och Sydamerika kan sammanfattas som följer: medan i Vietnam

frihetsstyrkornas pyramidliknande organisation uppbyggdes från grunden tenderar den i Latinamerika att organiseras från toppen, först de permanenta trupperna, därefter de halv-reguljära och slutligen, ev. först efter segern, milisen (Kuba). Låt oss undersöka läget sådant som det tar sig ut i många latinamerikanska länder.

1) I början av sin verksamhet opererar guerillahärdarna i tämligen glest befolkade områden med mycket utspridd befolkning. Ingen nykomling passerar obemärkt i en by i Anderna, där han först av allt framkallar misstro. Bondebefolkningen, quéchuas eller cakchiqueles (maya), har all anledning att vara på sin vakt mot den vite främlingen, då den är väl medveten om att vackra ord inte kan ge dem något att äta eller skydda dem mot bomber. Den fattige bonden litar först på den som har makt, makt att genomföra det han säger. Förtrycket finns på plats sedan urminnes tider. Armén, lantpoliserna, latifundisternas polis och i dag 'rangers' besitter en prestige som är så mycket starkare som den är föga medveten. Denna prestige är det första uttrycket för förtryck; den paralyserar, täpper till munnen och får den missnöjde att svälja förolämpningen vid blotta åsynen av en uniform. Neokolonialismens ideal är att 'visa sin styrka för att inte bruka den', men att visa den är redan det att använda den.

Polisens och arméns fysiska makt är med andra ord tabu och man bryter inte ett tabu med ord utan genom att visa att 'kulor biter på dom också'. Guerilleron måste däremot bruka sin makt för att visa den ty han har inte mycket annat att komma med än sin beslutsamhet och förmåga att använda det lilla han har och på samma gång visa att fiendens makt inte är mycket mer än ett sken. För att krossa detta tabu med dess sekelgamlas fruktan och ödmjukhet inför förmannen och polisen finns ingenting som går upp mot striden. Tabu försvinner så fort, berättar Fidel, att den traditionella respekten förbyts i hån. Bönderna som griper till gapen och enrollerar sig i guerillan slutar likaväl som veteranerna med att underskatta fienden och inte längre ta honom på allvar; efter en tid måste ledningen av guerillan söka återge fienden en smula prestige för att undvika äventyrligheter.

2) Regeringens eller imperialismens i dag allt strängare kontroll över landsbygden torde beröva varje grupp av väpnade propagandister all förhoppning att förbli oupptäckta och leva 'som fisken i vattnet'. Den väpnade avdelningen har inte att göra med en utländsk expeditionskår med begränsade resurser utan med ett väl utbyggt system för förtryck. De nyanlända främlingarna utan inflytande, som inte kan erbjuda befolkningen annat än blod, svett och tårar är de själva. Dessutom mångfaldigas kommunikationslederna i dag; man bygger flygfält i avlägset liggande områden som inte kan nås från marken.

På andra sidan Anderna t. ex., mellan bergen och amasonbäckenet, är det meningen att den berömda vägen genom skogarna skall förena de avsides liggande trakterna i Venezuela, Colombia, Peru och Bolivia sinsemellan och med huvudstäderna. Vad beträffar den amerikanska imperialismen har den fördubblat sina sändningar till området och försöker att inte uppträda repressivt utan som bringare av tekniskt och socialt bistånd. Man känner till de många sociologiska undersökningar som pågår med internationell personal under akademisk täckmantel eller direkt ledning av O.A.S. och som syftar till att 'fotografera' den sociala och ekonomiska situationen för varje familj i 'farliga' områden (*Plan 208* från O.A.S. i Bolivia, *Simpático* i Colombia, *Plan J.O.B. 430* i Argentina, *Camelot* i Chile, *Colony* i Peru etc.). Tusentals fredskårister har genom arbete, tålighet och ibland verklig uppoffring lyckats 'integrera sig' på landsbygden tack vare vänsterorganisationernas bristande verksamhet; det vimlar i dag av missionärer, katoliker, protestanter, metodister och adventister till och med i de mest avsides liggande områdena. Hela detta finmaskiga kontrollnät dubblar den nationella säkerhetstjänsten. Utan att överdriva räckvidden av deras verksamhet kan man

lugnt påstå att de kommit att skapa en helt ny situation.

3) Slutligen frånvaron av organiserade reguljära eller halvreguljära revolutionära styrkor. Den väpnade propagandan siktar nämligen till att bilda reguljära enheter eller öka de redan existerande genom 'politisk rekrytering', åtminstone om den har några allvarligt syftande intentioner. På så sätt går man till väga när man 'tar en by' för att samla befolkningen till propagandamöten. Har man då i realiteten hjälpt innevånarna att befria sig från sina klassfiender? Under dessa operationer erövrar få vapen; även om entusiasmen får några unga bönder att följa med guerillan uppstår frågan vad man skall beväpna dem med. Många kamrater har därför dragit slutsatsen att ett överfall på en försörjningskolonn eller varje annat slag mot fienden i närheten hade framkallat större entusiasm i byn, skaffat fler rekryter, givit en djupare politisk och moralisk läxa åt dess innevånare och framför allt givit vapen i utbyte, vilket är det viktigaste för en guerilla i startgrupparna. Likvideringen av en trupptransport eller avrättandet av en bödel har större inverkan på den kringboende befolkningen än åtta hundra anföranden. En sådan handling övertygar den om det väsentligaste, att revolutionen är en realitet och att fienden inte är osårbar, att soldaten är en fiende och att det pågår ett krig som beror på deras dagliga handlande. Först därefter är det möjligt att hålla tal; åhörarna kommer med säkerhet att lyssna. Under dessa attacker erövrar man vapen, minskar fiendens militära potential, får stridserfarenhet, sänker fiendens stridsmoral och stärker militanternas förhoppningar i hela landet; deras propagandavärde vilar på masseffekten. En signifikativ detalj är att Fidel under två års krig inte höll ett enda möte inom sitt operationsområde.

De organisationsformer den väpnade propagandan framkallat verkar ha lett till en viss överksamhet eller till trampande på samma fläck. Paradoxalt nog har ingen guerillarörelse, som slagit in på denna linje, kunnat utöka sin intressesfär i avsevärd omfattning. För att lyckas med väpnad propaganda inom ett vidsträckt område måste den ursprungliga gruppen dela upp sina små resurser i flera patruller med tre till tio man i varje så att den kan täcka största möjliga antal byar. Man uppnår vissa taktiska fördelar genom att kunna operera inom ett större territorium, slipper utblotta ett område på livsmedel och ligga befolkningen till last, kan fördubbla gruppens styrkor i folkets fantasi genom hänvisning till andra avdelningar som opererar i området och gör det framför allt svårt för fienden att lokalisera och omringa guerillan. Vinsten i rörlighet går emellertid förlorad på det militära planet, då eldkraften hos varje patrull är mycket liten. Även om den centrala ledningen utarbetar planer för 'koncentration—spridning' förblir detta system under den första tiden en skrivbordsprodukt för en guerilla utan utbildning och utan kontroll över eller kännedom om terrängen med hänsyn till de svårigheter som livet i fält medför. Utspridd i alltför små patruller över ett för stort område (minst 5 000 km²) är förbindelserna mellan stridskrafterna svåra att upprätthålla och tenderar att förvärras ännu mer; guerillan är svag överallt medan fienden är stark hur utspridda hans trupper än är. Uppdelningen i små patruller hindrar organisation av större enheter med specialförband och tunga vapen betjänade av specialutbildad personal samt ett enhetligt underhåll. Man kan använda den kinesiska metaforen: i stället för att sluta sig som en näve för att utdela ett slag och rycka ett finger från fienden öppnar och sträcker gruppen ut sina fem fingrar varpå fienden kan sätta in full kraft mot var och en av dem. I denna situation räcker inte en rent intellektuell övertygelse. En del guerillarörelser läste och var väl förtrogna med teoretiska arbeten fyllda med sådana bilder; icke desto mindre fortsatte de intill helt nyligen att dela upp sina styrkor till det yttersta.

Om å ena sidan guerillahärden säkrar sin egen existens säkras den också fiendens och det vore naivt att tro att styrkebalansen nödvändigtvis förändras till den förras fördel. Som erfaren-

heten från Lara i Venezuela och i viss mån från Guatemala visat växer de politiska striderna inom guerillan mer och mer genom avfall, dispyter och personliga motsättningar i det dagliga lägerlivet med förlängd inaktivitet som följd. Konflikter uppstår eller förvärras med yttre politiska krafter — partier eller andra organisationer — vilka i stället för att övertygas och ryckas med av guerillans praktik ser sina misstankar bekräftade rörande denna form av folklig kamp, ger luft åt sitt dittills dolda missnöje och börjar diskutera öppet. Dessa splittringar, orsakade av en tillbakagång i striden, försvagar ännu mer härden, som är utan betydelsefulla militära segrar och följaktligen inte växer. Fienden å sin sida profiterar under tiden på de uppkomna splittringarna inom rörelsen, korrumpärer, lockar eller köper de svagaste och likviderar de övriga.

Innebär detta att den väpnade propagandan eller agitationen måste förkastas? Naturligtvis inte. Att döma av några lyckade experiment lämnar en guerilla under framryckning någonting, eller åtminstone någon, efter sig för att organisera den framtida understödsbasen. Befolkningen skyddas emellertid i så fall till sitt liv av reguljära enheter som kan slå tillbaka fienden. Basen börjar organiseras som ett embryo till den framtida folkrepubliken. Agitation och propaganda för att förklara den nya organisationen för befolkningen och lägga förvaltningen av området i massornas händer blir av fundamental betydelse och avgörande för kommande strider. Propagandan understryker den förda kampens karaktär av befrielsekrig och gör massorna medvetna därom, organiserar produktionen, lyfter av skatter, förklarar revolutionens lagar, uppehåller disciplin, bygger skolor, utbildar kadrer och bygger skyddsrum till värn mot bombningar etc. Man lägger märke till att det rör sig om en senare etapp än den de latinamerikanska guerillarörelserna ännu uppnått.

Den väpnade propagandas följer med andra ord den militära verksamheten och föregår den inte. Den rör guerillans inre front snarare än dess yttre. Så länge som den nuvarande situationen inte förändrats är för övrigt den bästa propagandan en lyckad militär aktion.

Att betrakta propagandan som en självständig etapp före de militära operationerna är, tycks det, att onödigtvis provocera fienden, utsätta agitatorerna för stora risker och avslöja en framtida guerillazon. Med hänsyn till böndernas sociala, psykologiska och ideologiska villkor i de flesta latinamerikanska länder samt de olika informationskanaler fienden förfogar över, vilka stärkts ytterligare efter den kubanska revolutionen, kommer agitatorer, beväpnade eller ej, att uppspåras, övervakas och vid behov förintas på ett tidigt stadium. Värre är att etablerade kontakter, upprättade celler, bearbetade personer samt byar och stadscentra kan råka ut för samma öde. Om fienden är listig nog att vänta låter han det hela fortgå för att kunna infiltrera rörelsen genom spioner. 'En bonde' placeras i en nyckelposition och så snart som operationerna börjat utplånas guerillan.

Man kan fråga sig varifrån denna uppfattning kommer som vill reducera guerillan till en beväpnad agitator. Bristen på erfarenhet från latinamerikansk mark har utan tvivel omedvetet lett till att man kopierat den vietnamesiska organisationen och ryckt loss den ur sitt sammanhang. Okunnighet om den kubanska revolutionen har också kunnat spela in, då man vet dess yttre förlopp utan att tillräckligt ha studerat dess innehåll. Uppbyggandet av en folkarmé på landsbygden för att omringa städerna har kanske felaktigt förknippats med termen 'hård'. En biologisk tolkning har rent spontant förbundet smitta, självman spridning till nära liggande sociala vävnader genom kontakt, med 'hård'. Ett hundratal man sätter bergen i lågor genom sina anföranden, regimen störtar samman genom leveropen och folket tar jublande emot 'de skäggiga'. På så sätt skulle man ha blandat samman militär hård — motorn i ett totalt krig — med hård för politisk agitation. Man har helt enkelt glömt, att kubanerna från '26 juli-

rörelsen' först fört ett krig *utan uppehåll* från deras sida, att rebellarmén under några månader 1958 levererat flera strider än andra latinamerikanska fronter på ett eller två år, att rebellerna på två månader krossat Batistas sista offensiv och med 300 guerillasoldater slagit tillbaka eller oskadliggjort 10 000 man för att genast starta en allmän motoffensiv. Detta krig kostade rebellerna dyrt i döda och sårade, och fastän det var exceptionellt kortvarigt krävde det icke desto mindre stora taktiska uppfinningar, ett stort mått av rörlighet och mod i förening med stor taktisk skicklighet. Man har helt enkelt glömt bort att 'Patria o Muerte' inte var en formell avslutningsfras utan en taktisk regel, som de kubanska soldaterna tagit bokstavligen alltifrån anfallet på det lilla fortet la Plata ända till erövringen av Santa Clara. De riskerade allt för att vinna allt och förtjänade att till slut få allt.

Det är självklart att detta strategiska beslut — att våga allt — inte får driva guerillan till att leverera avgörande strider som kan kosta revolutionens nederlag. Idén om ett Ayacucho¹⁰ har ingen plats i dagens revolution och man kan inte hoppas att vinna allt i ett enda slag. I slaget vid Guisa i november 1958 ställde t. ex. Fidel upp 200 guerilleros (varav 100 'nya') mot 5 000 soldater med tanks, artilleri och flyg. Rebellerna hade emellertid alltid möjlighet att dra sig tillbaka till sierran under utnyttjande av terrängen; striden var mer avgörande för fienden än för revolutionärerna då dessa hade flera kolonner på andra platser, som invaderade ön. Sätta allt på ett bräde innebär, sedan striderna börjat, för de stridande ett krig på liv och död utan uppehåll. Att segra är att principiellt acceptera att livet inte är det högsta goda för en revolutionär.

Guerillans bas

Man löper i stort sett samma risker att imitera färdiga mönster i fråga om guerillans bas. Vi skall här inte i detalj gå in på denna fråga, som framför allt hänger samman med förhållandena i varje land och rent militära beslut, vilka inte tillkommer någon annan än ledarna för guerillan. Endast långvarig militär erfarenhet kan ge svar på frågan om guerillans bas eller dess efterkomling, 'säkerhetszonen', varför vi skall nöja oss med att blott i korthet skissera frågeställningen.

Om man utgår från nyligen inträffade händelser, som i Peru, är det inte omöjligt att den kinesiska uppfattningen om en fast understödsbas sådan den framföres av Mao 1938 i '*Strategiska problem i guerillakriget mot Japan*' kunnat färga av sig i Latinamerika på den bild man gjort sig av den kubanska guerillan. Dessutom har tidskrifter spridda i universitetsmiljö, som *Monthly Review*, tagit sig för att framställa Luis de la Puertes och M. I. R:s erfarenheter som prototypen för en föregiven 'kubansk strategi', varigenom tidskriften kunnat förutsäga dess definitiva misslyckande. I ett nyligen utkommet nummer av denna 'progressiva' nordamerikanska tidskrift, om vilken man inte vet vad man skall tro, då dess naiva ståndaktighet på denna punkt slår alla rekord, läser man av Huberman och Sweezy att Fidel Castros strategi 'skulle kräva inrättandet av en "säkerhetszon" i bergen under guerillans kontroll, som skall bli kärna i de revolutionära styrkornas utveckling och slutligen, som på Kuba, leder till ett totalt krig mot den peruvianska armén'. 'Och', tillägger man, 'Puertes främsta bidrag har varit att klargöra att med hänsyn till Perus större yta måste det finnas inte en eller två utan ett halvt dussin guerillazoner eller mer.'¹¹ Därav framgår, att denna s. k. 'kubanska strategi' skulle ställa upp inrättandet av en fast bas som guerillans främsta uppgift och utgångspunkt.

¹⁰ Skådeplatsen för det fältslag i Peru där Bolivar anses ha slutgiltigt krossat det spanska väldet i Amerika.

¹¹ 'The strategy of armed struggle', *Monthly Review*, sept. 1966.

Att en intellektuell, i synnerhet av borgerligt ursprung, framför allt talar om strategi är fullt i sin ordning. Olyckan vill emellertid att den enda framkomliga vägen utgår från taktiska förutsättningar för att så småningom mynna ut i en strategi. Missbruket av strategi och bristande taktiska insikter är en synd, som är utmärkande för teoretiker (vi faller själva offer för den när vi skriver detta). Det finns därför så mycket större anledning att komma i håg den *omkastning* vi gör oss skyldiga till när vi läser teoretiska arbeten. Dessa presenterar i form av fixa principer och mönster s. k. strategiska uppfattningar, som i själva verket är resultatet av en serie taktiska experiment utförda i vissa givna situationer; vi utgår alltså ifrån vad som är ett resultat. För en revolutionär rörelse utgår en militär strategi främst från det politiska och sociala läget, dess förbindelser med befolkningen, terrängens beskaffenhet, motståndarens styrkor och deras beväpning etc. Endast om man behärskar detaljerna kan man börja tala om allmänna planer. Slutligen är det för en guerillastyrka i ännu högre grad än för en reguljär armé inte fråga om *några* detaljer — snarare gäller allting detaljer.

Denna långsamma vandring från taktik till strategi, ledsagad av alla slags erfarenheter, är i stora drag den kubanska revolutionens historia, och dessutom en god metodologisk regel för inhämtande av praktisk kunskap. Man förvånas ofta över den noggranna och nästan maniska uppmärksamhet Fidel ända till krigets sista dag riktade på de minsta materiella förberedelser inför minsta lilla aktion sådan den framgår av hans korrespondens från kriget: placeringen av soldaterna i ett kommande bakhåll, tilldelningen av ammunition till var och en, marschväg, framställning av minor, registrering av livsmedel — allt finns med som en nyttig lektion i minutiös noggrannhet. Innan man börjar tala om en 'kubansk strategi' kräver vanlig enkel hederlighet att man på något sätt söker ta reda på hos rebellarméns medlemmar vad den kubanska guerillan verkligen var för något. När en intellektuell med noggrannhet som dygd dessutom underlåter att informera sig hos källorna, vilket är fallet med våra avantgardistiska följetongsförfattare, ger han sin okunnighet en speciell social funktion, nämligen att till det bestående förtryckets fördel förvirra den opinion han vill upplysa.

Redan vid första anblicken framgår det att guerillabasen eller den fasta understödsbasen; som den kinesiska teorin tillmäter fundamental strategisk betydelse, kräver en mängd gynnsamma omständigheter:

- en mycket tätbefolkad landsbygd (Peru = 9 inv. per km²);
- utbredning och djup av ett område som medför svårigheter för kommunikationerna (ett villkor som med skärpa understryks av Mao i den citerade texten från 1938);
- gemensamma gränser med ett vänligt sinnat land (i ett smalt land som Vietnam låg den viktigaste basen Viet-Bao, ett avgörande trumfkort från och med 1950, vid den kinesiska gränsen) ;
- frånvaron av flygburna fiendestyrkor, vilka i dag utgör de väsentligaste antiguerillastyrkorna i nästan alla latinamerikanska länder i förening med infanteri och små rörliga patruller i radiokontakt med huvudstyrkan för att spåra och omedelbart rapportera guerillans position;
- fiendestyrkornas numerära underlägsenhet, ett villkor som uppfylldes i Kina under kriget mot Japan, men inte uppfylls i dagens Amerika. Vi får inte glömma bort, att Röda armén organiserades som reguljär armé 1927 sedan en hel division med kommunistiska officerare lämnat Kuomintang och anslutit sig till kommunisterna. Befrielsestyrkorna i Kina hade redan före den japanska invasionen organiserade reguljära enheter. Efter fiendens intåg ökade 7:e och 4:e arméerna, som upprättade de antijapanska baserna, från 40 000 man 1937 till en

miljon 1945. De kinesiska kamraterna kunde alltså upprätthålla ett ställningskrig för att försvara de viktigaste fasta baserna.

Nästan inget av dessa villkor uppfylls som synes i dagens Latinamerika.

Vilka lärdomar kan man i denna fråga dra av Kuba och de pågående striderna? Redan genom att läsa tidningar får vi veta att det kritiska ögonblicket för en guerilla är början av dess verksamhet. Liksom spädbarn i fattiga länder är dess chanser att dö mycket stora under de första månaderna och minskar sedan för varje månad som går. Utkämpa ett kort krig, döda härden på ett tidigt stadium utan att ge den möjlighet att anpassa sig till terrängen, liera sig med befolkningen på platsen och få ett minimum av kunskap är kontrarevolutionens gyllene regel. När en amerikansk militär rådgivare drömmer kan man slå vad om att han ser sig släppa ner fallskärmstrupper från luften mitt i ett nyupprättat guerillaläger. Lyckligtvis är denna dröm inte genomförbar, åtminstone inte i den formen. Under alla omständigheter är det en kamp mot klockan mellan guerillan och regeringens trupper, den förra för att vinna tid, den senare för att inte låta en minut gå till spillo, den ena för att lära, den andra för att inte ge tid till inhämtande av kunskap. Det gäller att så fort som möjligt lokalisera härden; alla medel är bra alltifrån tyst infiltration till larmmobilisering av flyg och infanteri för att genomsöka ett misstänkt område och få guerillasoldaterna att i pur förskräckelse lämna sina gömslen.

Att under dessa omständigheter vilja upprätta en fast bas eller en säkerhetszon, även om den omfattar några tusen kvadratkilometer är att avhända sig sitt bästa vapen, rörligheten, att inneslutas i ett operationsområde och låta fienden använda sina bästa vapen. Priset för en mytisk säkerhetszon är ett fast läger på en plats som anses omöjlig att nå. Denna tillit till terrängen är alltid riskabel, då det strängt taget inte finns några otillgängliga platser, helt enkelt därför att om man själv kunnat nå dit kan fienden också göra det. Rebellarmén på Kuba handlade redan från början som om fienden alltid visste var guerillan var och förföljde den från närmaste läger. Kampen mot infiltration och angiveri tenderade därför på Kuba att ta sig uttryck i en nästan överdriven rörlighet. Varje person som lämnade lägret misstänktes för att frivilligt eller under hot kunna avslöja det och följaktligen hade man under den första etappen bara tillfälliga läger som ständigt flyttades.

Mot slutet av 1957 opererade två kolonner i Sierra Maestra, Fidels om 120 man och Ches, som kallades nummer fyra för att blanda bort korten och bestod av 40 man. I oktober försökte Che upprätta baser i El Hombrito-dalen med sin kolonn, som då redan omfattade 60 medlemmar. Han inrättade ett fast läger, byggde en bakugn, sjukhus, repslageri m.m. och skaffade en stencileringsapparat, som han tryckte de första numren av *El Cubano Libre* med. Enligt hans egna utsagor började han till och med utarbeta planer för ett litet kraftverk på stranden. Efter några månader anföll Sanchez Mosqueras trupper lägret, som inte kunde räddas trots att dess försvar hade förberetts, då rebellerna inte längre hade den nödvändiga styrkan. Che skadades i foten och måste dra sig tillbaka längre in i landet. Försöket att upprätta ett ståndläger fick inga allvarliga efterverkningar då Fidels avdelning befann sig i närheten och kunde komma till undsättning. Om det i stället hade varit fråga om en isolerad härd kunde försöket slutat mycket illa. Det ihärdiga försvaret av El Hombrito tvingade armén att dra sig tillbaka och förstörandet av basen förbyttes i en ny seger för guerillan. Tanken på en bas var god men kom för tidigt. Inte förrän efter omkring 17 månaders ihärdiga strider upprättade rebellerna i april 1958 en guerillabas mitt i Sierra Maestra.

Under hela tiden sammanföll basen och operationsområdet och endast den ständiga offensiven lyckades 'befria' en liten del av Sierra Maestra. Avdelningarna drog i allt större omfattning ned på slätten under oupphörliga anfall och stängde av bergen för reaktionens trupper;

sierrans innevånare behövde då inte längre frukta att fångas i ett skruvståd mellan Batistas trupper och guerillan. Basen i Sierra Maestra synes alltså ha upprättats utifrån och in, från cirkelns utkanter in mot mitten.

I det lilla befriade området fanns fältlasarett, vapenverkstäder, radiostation, skola och den centrala ledningen. Basen tillät rebellerna att i befästa ställningar motstå den samlade offensiven under sommaren 1958. Nedgrävda på bergsslutningen kunde de hålla stånd mot en serie attacker från fienden, som vid ett tillfälle lyckades komma så nära som 7 km.¹² Även under denna belägring kunde emellertid rebellarmén överge basen, bryta omringningen och i nödfall återgå till sitt nomadliv i en annan zon.

Hur avgörande den än blev, var de kubanska rebellernas främsta mål inte att upprätta en fast bas utan att krossa fienden och framför allt att erövra vapen. Erfarenheter från Guatemala, Colombia och Venezuela synes på denna punkt bekräfta den kubanska uppfattningen. Inrättandet av en fast bas är inte ett villkor *sine qua non* för att guerillan skall kunna sätta i gång sina operationer; det kan tvärtom inte ske förrän efter en första period av nomadliv, då guerillan inrättar sig i ett speciellt gynnsamt område.

Under den tiden är guerillabasen, enligt ett uttryck av Fidel, det område inom vilket guerillan förflyttar sig och som förflyttar sig med honom; understödsbasen är soldatens egen ränsel.

Parti och guerilla

I många latinamerikanska länder har guerillan ofta fått namnet befrielsefrontens 'väpnade arm', för att beteckna dess beroende av en nationell front eller ett parti; detta uttryck har kopierats efter annorstädes utarbetade teorier, främst i Asien, och står i skarp kontrast till Camilos¹³ maxim: 'Rebellarmén är folket i uniform.' I brist på kunskap om en konkret situation är det alltid farligt att överta färdiga organisationsscheman, även om de bygger på en erkänd teori. Det är fysiskt farligt ty på ett enda politiskt fel beror flera militära och på ett enda militärt misstag förstörelsen av en hel härd. Att den väpnade kampen i Latinamerika inte dukat under för så många felaktigheter och misstag avslöjar utan tvivel historiens tolerans gentemot densamma. Under tiden är det liktydigt med militärt nederlag att sanktionera en felaktig teori och sanktion av ett militärt nederlag betyder mord på tio- eller hundratals kamrater och medborgare — vissa politiska handlingar är rent kriminella.

Att göra guerillan strategiskt och taktiskt beroende av ett parti, som inte radikalt förändrar sin fredstida organisation, i form av ytterligare en gren på dess verksamhet leder till en serie livsfarliga militära misstag. Vi skall låta dem passera i snabb revy, då de är välkända för alla.

I. *Besök i staden.* Hur välbeväpnad armén än är måste den rådfråga hjärnan innan den företar sig något. Hjärnan - partiledningen - finns i huvudstaden, dit landets politiska liv koncentreras med andra politiska partiers ledare, press, parlament, ministerier och kommunikationscentra. Där finns också samlade industriproletariatet, fabriker, fackföreningar och universitet. Den demokratiska centralismen ålägger guerillafrontens ledare - vanligen medlem av centralkommittén - att delta i partiledningens överläggningar; om han inte är medlem av det styrande organet finns det ännu större anledning för honom att komma, då han måste lämna upplysningar.

Någon kanske invänder att ledningen kan skicka en representant till bergen, vilket också oftast

¹² Se den redogörelse för den fientliga offensiven och rebellernas motattack, som Fidel gav i radio den 26 juli 1958.

¹³ Camilo Cienfuegos, en av Castros närmaste män, omkommen i en flygolycka 1960. *Red :s anm.*

sker. För att diskutera ledningens förslag, i synnerhet om de inte är i överensstämmelse med konkreta fakta, framföra materiella och politiska problem, begära hjälp eller helt enkelt göra sin existens påmind hos en partiledning som snabbt tenderar att glömma då den inte vet mycket om krigets verklighet, måste guerillaledaren emellertid förr eller senare bege sig in till staden. Speciellt när politiska meningsskiljaktigheter uppkommer, organisationer spricker och andra bildas utan att han tillfrågas, är han nödd och tvungen att ge sig 'dit ner', där det politiska spelet bedrivs. Då det händer att 'hjärnan' är tom eller döv får han ge sig tid, förlänga sin vistelse därnere eller återvända flera gånger för att få ledarna att förstå detaljerna i guerillans värld, mer avlägsen än månen. Följaktligen ökar riskerna och förr eller senare omkommer den militäre ledaren, dödas på fläcken, torteras och 'begår självmord' eller sätts i undantagsfall i fängelse om allmänna opinionen kan blanda sig i leken i tid. Om han undkommer med knapp nöd en gång blir han fast nästa. (Slumpen eller andra 'tillfälligheter' kan spela in - t. ex. en bilolycka.)

Vi får inte glömma bort, att fienden går fram via selektiv likvidering i stor skala i Latinamerika: döda ledarna, låt de andra leva. Man gör dubbel vinst genom att isolera cheferna och korrumpna dem som inte vill dö. Den härskande klassen känner lätt igen dem som måste dödas - militanterna - och dem som kan kastas i fängelse eller få gå lösa

- politikerna - vilka den har intresse av att befria ur fängelse eller låta leva i frihet. Ingen kompromiss är möjlig med de militärt ansvariga och männen i bergen; från dem kan man bara vänta strid, därför måste de bort. Skall man fånga dem eller döda dem uppe i bergen? Om de har stor erfarenhet är det så gott som omöjligt. Enda möjligheten för polis och nordamerikanska rådgivare är att de kommer in till staden, om de är sjuka för att bli omskötta, om de är förrådda eller isolerade för att bringa ordning och reda i partiapparaterna. 'Staden', säger Fidel, 'är en kyrkogård för revolutionärerna.' Man får heller inte bortse från den katastrofala moraliska inverkan det får på soldaterna under de omständigheter de lever i om ledaren, vars främsta uppgift är att vara en föregångsman i fråga om mod och uthållighet beger sig ner till staden. Det är bättre att ta till fånga en läkare och ett halvt sjukhus än att bege sig ned för att bli omskött, framhöll en guerillaledare. En chef kan under inga omständigheter resa bort för att delta i ett politiskt möte; politikerna får ge sig upp till en säker plats för att diskutera och fatta beslut eller också skickar han en delegat, vilket förutsätter att man erkänner hans ställning som ansvarig ledare och ger honom medel att utöva ledarskapet, eller att han skaffar dem på egen hand. Framför allt krävs då en klart definierad strategi: vilken är den grundläggande formen för klasskampen vid ett givet tillfälle, dess terräng och främsta mål.

II. *Bristen på politisk makt* medför att männen i bergen blir beroende av staden i försörjningshänseende, vilket i sin tur ofta leder till att partiledningen i staden överger guerillan.

Guerillans underordning under partiet framkallar dessutom underlägsenhets- och beroendekomplex hos guerillasoldaterna. De väntar allting utifrån, upplysningar, pengar, vapen och till och med datum för operationerna. Den moraliska och politiska principen att bara lita på sina egna krafter förloras ur sikte och guerillan blir för var dag som går mer och mer offer för förseningar i hjälpen utifrån. Man måste vänta på att den utlovade hjälpen kommer och på utsatt dag får man ingenting, eller endast en del av den, medan resten skjuts upp till morgondagen. Under tiden drar man sig fram på minimiransoner för att se om kängorna, plastdukarna, ammunitionen, drivmedlen, läkemedlen och de elektriska lamporna som man begärt en månad tidigare skall komma. På så sätt för man 'sin' väpnade kamp i ledband, om inte annat så på grund av lättfärdighet.

Situationen är ganska vanlig. Huvudstäderna, i synnerhet de vid Karibiska havet, är stora

nordamerikanska annex, uthärdliga skärseldar i jämförelse med stadskonglomeraten i Asien och även i Europa. Hur kan en stadsbo, han må vara aldrig så övertygad marxist-leninist, gissa sig till betydelsen av en kvadratmeter nylon, en konservburk eller ett par kängor? För att kunna inse det måste man ha upplevt det. Sett utifrån är det blott 'detaljer', 'den tekniska sidan' av saken, som är underordnad och tämligen oväsentlig; detta är naturligtvis reflexioner för en borgare, och varje människa som lever i staden är omedvetet en borgare i jämförelse med guerilleron. Han kan omöjligen förstå det arbete som behövs för att äta, sova och förflytta sig när man inte har andra tillgångar än dem man framställer med egna händer i naturen. Stadsbon lever som konsument. Det räcker med en sedel för att skaffa mat för dagen; kanske räcker inte enbart sedlar men med tillströmningen av amerikaner och korruptionen i deras släptåg kan man få det andra utan svårigheter.

Städernas djungel är inte så vild; man slåss för att komma sig upp, inte för att överleva. Livet räcker till åt alla, visserligen ojämnt fördelat men ändå. Det finns hos handelsmannen i form av färdiga produkter, styckat kött och bakat bröd, vatten i kranarna, sömn under tak på torrt underlag utan vakter, ljus från gatlyktor på gator utan ormar, läkemedel på apoteket eller sjukhuset. Man påstår med rätta att vi badar i sociala förmåner; alltför långa bad sätter ned konditionen. Det räcker med att lämna dem för att inse hur mycket dessa varma kuvöser bryter ned och förborgerligar. Den första tiden i bergen, i den 'jungfruliga' skogen, är livet dagligen en kamp, en guerilleros kamp mot sig själv för att övervinna sina gamla inrotade vanor, märkena efter kuvösen. Fienden att besegra är under de första månaderna en själv och man utgår inte alltid som segrare ur den kampen; många lämnar in, deserterar eller återvänder självmant för att ta på sig andra uppgifter.

Den känsla av övergivenhet som många guerillahärdar fått erfara under månader och år förklaras inte så mycket av maskerat sabotage, bristande intresse eller förräderi från apparaternas sida som av en ojämförlig skillnad i livsvillkor och följaktligen i tankar och uppförande. Den bäste av kamraterna med intresse för sina uppgifter kan falla offer för denna skillnad, som utgör ett 'objektivt förräderi'. Många är medvetna om det. När guerillan förhandlar med sina representanter i städerna eller utomlands talar den med 'sin' bourgeoisie. Även om den behöver denna bourgeoisie — som en artificiell lunga vid tillfällig andnöd — måste den hålla intresse- och miljöskillnaderna i minnet: de båda andas inte samma luft. Fidel Castro, med erfarenhet av förhållandet, tvekade inte att stanna ensam i avgörande ögonblick och fördöma 'sin' bourgeoisie, som var benägen att ingå principlösa allianser, i synnerhet då han tog avstånd från överenskommelsen i Miami i sitt berömda brev från den 14 dec. 1957, där gentemot en borgerlig politik redan en proletär moral framskyntar inkarnerad av rebellarmén, vilken senare också visade sig vara en proletär politik.

a) *Beroende av underhåll*. En del guerillafronter har överlevt trots att de på ett år bara mottog tvåhundra dollar av den politiska organisation de var beroende av. Samma organisation lade under samma tid ut tusentals dollar på propaganda hemma och utomlands, på att underhålla funktionärer inom och utom landet, bygga upp en press, hålla amnestikongresser etc. för att dra fördel av den prestige som existensen av dessa övergivna och vapenlösa fronter medförde. Av detta och andra liknande fall har man kommit fram till att det är mindre riskfyllt för en guerilla att från sin bas själv företa raider i närliggande samhällen för att skaffa livsmedel och fältutrustning (ryggsäckar, filter, skor, kläder m.m.) upprätta egna depåer och på så sätt säkra sin rörelsefrihet för några månader.¹⁴ Hur riskfyllda dessa överfall än är, är de att föredra

¹⁴ Även i detta fall kan det som nu sker i många latinamerikanska länder spåras i den kubanska revolutionen. Det räcker med att citera ett brev från Fidel Castro i hela arméns namn till den för underhållet ansvarige:

framför passiv väntan, väntan på den goda viljan eller möjligheten till underhåll från städerna, dröjsmål i transporterna och andra aktioner från fiendens sida. De reducerar starkt möjligheterna till infiltration eller lokalisering av guerillan vilket alltid sker från staden mot bergen.

b) *Militärt beroende*. Militära operationer kan inte planeras månader i förväg för en dag som utsatts efter den nationella politiska kalendern, upprättad av den härskande klassen: president- eller parlamentsval, sessioner eller andra möten, officiella resor. Det säger sig självt att operationsplaner måste utarbetas av dem som skall genomföra dem eller i samarbete med en politisk ledning som har djup taktisk kännedom om militära frågor. En okunnig politisk ledning kan inte utarbeta militära planer på egen hand för att utöva påtryckning på den borgerliga regimen och sedan överlämna dem till sin militära apparat för att 'verkställa dem', som en gäst lämnar en beställning till hovmästaren vilken i sin tur ger den åt köksmästaren. Hur löjlig jämförelsen än verkar kan klyftan mellan teori och praktik, mellan politiskt och militärt avantgarde leda till och har verkligen lett till sådana absurditeter.

III. *Avsaknaden av enhetligt kommando*, vilket medför att ett allmänt handlingsprogram saknas: det är omöjligt att kombinera och samordna disponibla styrkor till en samlad aktion. Avsaknaden av central ledning försätter de revolutionära styrkorna i samma situation som en artillerist utan eldledning. De anfallande går vilse i terrängen, skjuter på måfå och stupar till ingen nytta. Var och en vet att eldkraft i sig inte tjänar någonting till utan ett uppgjort skottfält, där en sektor utsätts för koncentrerad korseld. Avsaknaden av central ledning, dvs. politisk/militär, leder till slöseri och meningslösa massakrer. Partiet är inte enarmat, då mot den väpnade armén en legal fredlig svarar, och de två måste kombineras och samverka. Dessutom måste också samarbete ske mellan arméns två delar, guerillan på landsbygden och den hemliga motståndsrörelsen i städerna. Endast en mycket homogen och kraftfull ledning med en långsiktig strategisk plan byggd på felfria politiska analyser kan kombinera dessa två sidor av den direkta verksamheten. Den måste dessutom rädda sitt eget skinn. Om den är belägen i en stad kommer den politiska ledningen snart att slås ut eller oskadliggöras av reaktionens krafter. Ledarna vet det och fruktar förintelse., Traditioner och fasthållning vid .invanda och befästa organisationsformer hindrar dem från att bryta upp ett etablerat system och övergå till en ny stridsform anpassad till situationens krav. Detta motstånd är normalt; bolsjevikerna och Lenin kämpade mot det ända till oktober 1917.

Det finns i dag flera länder, där åtskilliga politiska ledare när som helst kan komma överens om att lämna staden, ge sig upp i bergen och undkomma det växande förtrycket. I verkligheten skjuter de upp avfärden varje dag; det ligger alltid en statskupp 'i luften', ett försenat sammanträde eller en förhoppning om att se krisen lösas i en handvändning — det finns alltid en förevändning att tillgripa ända till den dag då det- är för sent och polisen griper dem eller dödar dem. Den traditionella ledningen störtar således samman. Man sätter snabbt upp en ny hemlig, provisorisk, utan den förras kvaliteter, vilken valts i vederbörlig ordning på en kongress, men som nu är decimerad eller i fängelse, en ledning utan kontakt med avdelningarna på lägre nivå. Denna improviserade styrelse sköter de löpande ärendena och absorberas snart i rutingörsmål. Tillfredsställd med att kunna uppehålla något som liknar ett parti drar den ut på

'Sierra Maestra, 25 april 1958. Käre Bebo! Vi har beslutat att organisera våra egna vapenleveranser från utlandet. Efter att under 17 månader inte ha fått den minsta hjälp från organisationens sida (den som anlände för några veckor sedan beställdes för sig) är det svårt för oss att lita till annat än vår egen förmåga. Man har gett ut nästan 200 000 pesos utan att sända oss ett enda gevär eller patron. Dem som vi sedan ett år tillbaka väntat från Mexico är till största delen i fiendens händer, i Pinar del Rio. Vi har så till den grad saknat vapen, som gick förlorade ett efter ett, att andra kamrater ansåg att vi måste öppna andra fronter och inte konsolidera dem vi hade.'

tiden, tvekar att fatta avgörande beslut och låter guerillan vara som den är; i väntan på bättre dagar stöder guerillan under alla förhållanden ledningen, under stora uppoffringar.

Man söker alltid förena alla former av kamp utan obehagligheter för någon och vägrar att koncentrera sig på en form som primär och en annan som underordnad. Man låter båda armarna handla var och en på sitt håll utan samordning eller uppdelning av uppgifterna. Denna abstrakta politiska ledning, reformistisk eller valhänt, förvandlar den revolutionära rörelsen till en ofarlig sprattelgubbe. I en krigssituation kan ett felsteg i toppen framkalla andra felsteg i den väpnade organisationen. Mot den politiska ledningens nostalgiska legalitetsjakt svarar inom dess väpnade styrkor spontan terrorism i städerna och banditism på landet.

a) *Okontrollerade aktioner i städerna*. Då en central ledning inte finns saknas också en klar strategi för den väpnade kampen. I brist på en klar strategi finns inte heller någon aktionsplan. Guerillan är avskuren från städerna, var och en handlar på egen hand. Styrkorna i staden eller de som träder i deras ställe är inte underställda kampen i bergen, då guerillan inte erkänns som rörelsens ledande del. Därav följer anarkistiska, oberoende handlingar i städerna, som kan kompromettera inte bara guerillans planer utan även hela den förda kampen.

‘Det är viktigt att klargöra’, skrev Che Guevara redan 1960, ‘att en stadsguerilla aldrig kan uppstå av sig själv . . . stadsguerillan kommer att lyda direkt under chefer i andra zoner. Denna guerillas uppgift är alltså inte att företa självständiga operationer utan att arbeta i överensstämmelse med på förhand uppgjorda planer ...’¹⁵

Självklart kan terrorism i städerna inte spela någon avgörande roll och medför på samma gång vissa politiska risker. Om den däremot är underordnad den viktigaste kampen, på landsbygden, har den ur militär synpunkt ett strategiskt värde, eftersom den låser tusentals fientliga soldater i bevakning av fabriker, broar, elverk, offentliga byggnader, vägar och oljeledningar; den kan på så sätt binda upp till tre fjärdedelar av armén. Regeringen måste skydda allas egen- dom, medan guerillan inte har något att förlora någonstans; den har inget dött bagage. Förhållandet mellan styrkorna kan därför inte enbart mätas i numerär övervikt för endera sidan. På Kuba kunde t. ex. Batista aldrig använda mer än 10 000 man på en gång av de 50 000 han hade. Enligt rebellarméns chef var den oslagbar då den uppnått förhållandet i mot 500.

Redan från första dagen införde därför Fidel en klart definierad strategi, som var så mycket mer framsynt som 26 juli-rörelsens styrkor vid den tiden var större och bättre organiserade i städerna (Santiago, Havanna) än i Sierra Maestra: de främsta ansträngningarna skulle sättas in på att stärka guerillan på landet, rebellarmén, då rörelsens centrala ledning tillkom den. Så snart som han landstigit avdelade Fidel Faustino Pérez för att reorganisera rörelsen i Havanna och ställa den under ledning av en styrka som bestod av 20 man (jan. -57). Alla tillgängliga vapen skulle sändas till Sierra Maestra, inte ett enda kvarhållas för motståndet i staden, vilket kunde verka skandalöst med hänsyn till dess utveckling och verkliga behov av vapen. Det orsakade också mer än en konflikt med rörelsens urbana del, men medförde att man på kortast möjliga tid upprättade ‘den strategiska rörliga styrkan’, rebellarmén, vid fronten i Sierra Maestra, som skulle komma att definitivt störta regimen. ‘Alla vapen till Sierran’, är ett av ledmotiven i Fidels brev till Frank Pais, ledaren för rörelsen i Santiago.

Efter Frank Pais’ död fortsätter Fidel att insistera. Den 17 aug. skriver han till Aly (Célia

¹⁵ ‘La guerra de guerrilla’, Havanna 1960, fr. övers. ‘La guerre de guerrilla’, ed. Fr. Maspero, Paris 1961, svensk övers. utk. 1968 hos Cavefors.

Sanchez): 'Det för tillfället bästa måste vara: alla vapen, all ammunition, alla resurser till Sierra Maestra', och i ett annat brev till Aly den 14 aug. ger han samma order.

Mellan befrielseörelsens båda sidor ökar motsättningarna oundvikligen. De utvecklas olika överallt, både kvantitativt och kvalitativt. Som vi sett proletariserar bergen borgare och bönder medan staden kan förborgerliga till och med proletärer. Taktiska motsättningar och olika uppfattningar om den rätta vägen avspeglar en klasskonflikt, där proletariatets intressen inte finns där man väntar det. Om motsättningarna kunnat biläggas så fort på Kuba och marschen mot socialismen efter erövringen av makten kunnat bli så snabb beror det på att Fidel redan från början begärt, fått och försvarat hegemonin åt lantguerillan. En av de få aktioner, som 'el Llano', slätten, kunde föreslå och genomdriva var generalstrejken i april 1958, som slutade med en katastrof och fick allvarliga följder för rörelsen som helhet. Ledningen för rebellarmén gick med på den och samarbetade i största möjliga utsträckning om förberedelserna, både Fidel vid 'första fronten' och Raul vid den 'andra', då det tillkom dem på platsen att besluta om vad som skulle ske därnere. Sierran kunde inte vara bättre informerad om situationen i städerna än de som befann sig där, och därför motsatte sig Fidel inte strejken. På så sätt föll han offer för den civila sidans 'subjektivism'. Generalstrejkens misslyckande avslöjade en latent kris och tillät på samma gång att överkomma den. På det organisatoriska planet reorganiserades ledningen och Sierran fick helt fria händer; rebellarméns ledning tog hand om det nationella ansvaret för rörelsen. Beträffande uppfattningen om striden försvann den 'civila' för gott. För slätten var guerillan en symbol som skulle skapa villkoren för en statskupp i huvudstaden. För Sierran kunde och måste guerillan ge en militär lösning på det politiska problemet, som endast kunde lösas på det sättet. Därför kunde Fidel före strejken skriva: 'Om han (Batista) lyckades krossa strejken skulle han inte vinna någonting; vi skulle fortsätta att slåss och om tio månader vore situationen ännu värre' (brev till Nasin, 23 mars, 1958). Den härskande klassen hade alla medel i sin hand för att slå ner en generalstrejk, men dessa hjälpte föga för att segra i ett guerillakrig. Det ankom alltså på Sierran att rädda revolutionen, som satts i fara av slätten. Då det i och med strejkens nederlag blev uppenbart för alla att endast Sierran kunde rädda revolutionen var det logiskt att denna påtog sig ansvaret för dess ledning. Efter segern återkom Fidel i ett av sina tal till de grundläggande motsättningar beträffande strategi och klass som låg bakom detta felgrepp och de efterföljande diskussionerna.¹⁶ Splittringen mellan trupperna i bergen och dem på slätten bekräftas av erfarenheter från dagens Sydamerika.

¹⁶ Che förklarar konflikten på följande sätt: 'Fidel säger öppet och klart, att "ett väsentligt villkor för revolutionären är att kunna tolka verkligheten". På tal om strejken i april framhåller han att vi inte kunde tolka den vid det tillfället och att vi därför råkade ut för en katastrof. Varför utlystes generalstrejken i april? Därför att det inom rörelsen fanns en serie motsättningar, som vi kallade "mellan bergen och slätten" och som kom till uttryck i diametralt motsatta analyser av de detaljer vi ansåg viktigast för den väpnade striden.

Sierran var redo att upplösa armén närhelst det var nödvändigt, att vinna strid efter strid medan den erövrade vapen och en dag komma fram till det slutliga maktövertagandet. Slätten gick in för en allmän väpnad kamp i hela landet, som skulle sluta med en revolutionär generalstrejk, vilken i sin tur skulle driva ut Batistas diktatur och installera civila myndigheter som ledare för landet; den nya armén skulle alltså vara "apolitisk".

Dessa uppfattningar gick ständigt stick i stäv, något som inte favoriserade den nödvändiga enhetliga ledningen i en rörelse som denna. Aprilstrejken förbereddes och utlystes av slätten med tillåtelse från Sierran, som inte kände sig kapabel att hindra den, även om den hade allvarliga tvivel om dess resultat. De revolutionära ledarna begav sig till slätten för att hjälpa till och sålunda började Camilo Cienfuegos, vår oförglömlige arméchef, de första raiderna i Bayamo.

Dessa motsättningar hade en djupare orsak än taktiska meningsskiljaktigheter; rebellarmén är redan ideologiskt sett proletär och tankar som en utsugen klass. Slätten förblir småborgerlig med framtida förrädare i ledningen och starkt påverkad av den omgivande miljön.' (Che Guevara, förord till *El Partido marxista-leninista*).

b) *Splittring inom lantguerillan*. Avsaknaden av enhetligt kommando och central ledning underlättar ett för tidigt upprättande av flera guerillahärdar. Med hänsyn till den ojämna styrkefördelningen mellan reaktionens krafter och den folkliga fronten försvagar denna splittring guerillan mycket mer än regeringstrupperna, då dessa inte lider lika starkt av att behöva sprida ut sina styrkor, detta så mycket mer som armén inte anfaller alla på en gång utan en efter en och på så sätt inom varje område erhåller en mycket större överlägsenhet än om de varit samlade i en enda härd; exemplet Peru vittnar om detta faktum. Territoriets stora yta verkar inte vara ett tillräckligt argument för att skjuta upp konsolideringen av en rörlig styrka med en eldkraft som ger den en avsevärd anfallsförmåga i en begränsad sektor. På andra ställen (Venezuela) mångfaldigades guerillahärdarna redan från början (1962), vilket var konstlat och inte motsvarade en reell tillväxt hos rörelsen. Denna forcerade spridning, orsak och verkan av bristen på centralt kommando, försvagade guerillan. Däri ligger kanske en av orsakerna till att den venezolanska guerillan dröjde med att uppträda som politiskt/militärt avantgarde och upprätta ett centralt kommando (1966). Denna vilda utbredning av härdar med icke utbildat manskap, av vilka de flesta utplånades under de första månaderna visar att guerillan i detta land inte var en medveten rörelse som följde en på förhand uppgjord handlingsplan. Bland de härdar som överlevde den första offensiven (Falcon, Lara, Trujillo, Oriente) kunde ingen utvecklas tillräckligt fort och kraftigt för att omkring sig katalysera klasskampen. Ända till helt nyligen tjänade ingen på allvar som motvikt mot de existerande politiska partierna. Frånvaron av en central ledning för den väpnade kampen framkallar därför en spridning av fronterna, vilket i sin tur bromsar tillsättandet av ett enda enhetligt kommando.

Detta dröjsmål kan vara avsiktligt, dvs. nya guerillafronter bildas för att hindra tillsättandet av en central ledning. I så fall rör det sig emellertid snarare om reserver som skall användas efter segern än om aktiva fronter. De är inte avsedda att föra krig utan för att hålla en politisk massa i reserv och bedriva propaganda. Att ha en guerilla medför prestige; det tillåter en att höja sin röst och skaffa sig en position på den politiska arenan. Rivalitet mellan konkurrerande organisationer eller en småborgerlig underlägsenhetskänsla inför ett aktivt avantgarde kan på så sätt leda till att guerillan på landsbygden sprids ut under överksamhet till ingen nytta.

Kuba erbjuder ett exempel på en harmonisk utveckling av guerillan under gynnsamma omständigheter, med utgångspunkt från en central kärna som växte i naturlig omfattning. Denna kärna ökar ända tills den blir för stor för de lokala resurserna i fråga om livsmedel och andra förnödenheter, då den sprängs. Från modercellen, Sierra Maestra, frigör sig andra celler genom naturlig avgång. Moderkolonnen växer först till 120-150 man, men om den ökade ännu mer skulle den uttömma området tillgångar och framför allt bli för stor för den typ av terräng den verkar i, där det är omöjligt att gå fram i stora enheter. Denna avdelning skapar i sin tur nya avdelningar, som till en början kan omfatta 40, 50 eller 60 man (vid fronten i Sierra Maestra anförtröddes den första åt Che Guevara i juli 57). Dessa avdelningar öppnar nya fronter, som så småningom i sin tur skapar sina avdelningar. Om någon är avsedd för avlägsna trakter, där taktisk samverkan med moderavdelningen inte går att genomföra utgör den nya avdelningen en ny front, som i sin tur bildar nya avdelningar. Raúl ger sig från Sierra Maestra till norra Oriente med omkring 60 man och organiserar en ny front som får flera nya. I mars 57 ger sig Almeida av med 40 man mot Santiago de Cuba, där senare skulle bildas det som man kallade den tredje fronten. Che lämnar Sierra Maestra i augusti 58 för att bege sig till Las Villas med 120 man. Han utvidgar kriget till det yttersta med stöd av Camilo Cienfuegos' avdelning, som lämnade Sierran med 60 man. Cienfuegos skulle organisera en front i de västra delarna av landet i provinsen Pinar del Rio. I början av december fick han på

grund av krigets snabba utveckling och dess förestående upplösning order att med alla medel stödjade Ches operationer i Las Villas för att skära av området i två delar och likvidera Batistas huvudstyrkor, som var koncentrerade i den östliga regionen.

Fördelen med denna utveckling från mindre till större enheter, som verkar så naturlig att den ser ut att gå av sig själv, är att den på en gång bidrar till en obestridd central ledning och en stor taktisk frihet för officerarna och avdelningarna. Ju starkare den centrala ledningen är, ju klarare och fastare den av ledningen uppgjorda strategin är, desto större blir de olika fronternas och avdelningarnas aktionsfrihet och taktiska rörlighet. Koncentrationen av medel och manskap till en enda härd tillåter utarbetandet av en militär linje med utgångspunkt från de strider som gemensamt formar männen. 'Militär linje' betyder på denna nivå en samling smärre taktiska regler som bevisat sin effektivitet: anfalla trupper under marsch och inte i läger eller befästningar; anfalla fiendens förstärkningar i bakhåll på deras färdväg; hålla reserver i beredskap för att efter ett bakhåll kunna anfalla fienden på reträtt då han är demoraliserad och hindrad av transporten av sina sårade och döda; förbjuda flertalet soldater att ha en kula i loppet innan eldgivningen börjat; avskära och förinta fiendens förtrupper genom kniptångsmanövrer för att isolera dem från huvudstyrkan och sedan anfalla; i största möjliga utsträckning använda fjärrverkande elektriska minor; låta erövring av vapen vara viktigare än fysisk förintelse av fienden; behålla initiativet i fråga om överraskningsmoment och eskalationer, dvs. vänja fienden vid en viss sorts aktioner på en given punkt för att plötsligt överraska honom med andra på samma plats; sända hem krigsfångar; noggrant sköta om sårade fiender etc. På så sätt utbildas successivt officerare med en viss moralisk, politisk och militär skolning, som ledningen kan anförtro en zon eller en front utan att behöva kontrollera och övervaka deras handlingar. De har alla utbildats vid samma skola, som givit dem en gemensam stridsmoral, taktiska regler samt en allmän politisk och militär handlingsplan.

Vid flera tillfällen då den minsta avledningsmanöver varit till stor nytta motsatte sig Fidel systematiskt ett för tidigt upprättande av andra fronter, vilket skedde i maj 1957 med katastrofala följder nära Central Miranda.

'Vi måste visa att vi levde, för vi hade fått inhösta en del motgångar på slätten. De vapen som skulle öppna en andra front med utgångspunkt från Central Miranda föll i händerna på polisen, som höll många värdefulla ledare fångna, däribland Faustino Pérez. Fidel hade motsatt sig att man splittrade stridskrafterna men gav efter för slättens påtryckningar. Därigenom bevisades riktigheten av hans tes och vi inriktade oss på att konsolidera Sierra Maestra, som skulle bli den första etappen av guerillaarméns expansion.'¹⁷

c) *Konstgjord ledning för en improviserad politisk front.* För att kompensera bristen på enhetlig ledning finns många sätt. Ett av de mest omhuldade är att skapa en nationell front, som officiellt anförtros ledningen för den väpnade armén.¹⁸ Man lägger ned ansenlig energi på att konstruera en spökfront, som till största delen är sammansatt av det parti som bildat den. Då ett parti inte utgör en nationell front bildar man nya organisationer på löpande band på bekostnad av det egna partiets krafter och söker efter kända, progressiva 'oberoende personligheter', vilkas namn man förtiger, vilket ger ytterligare liv åt deras hemlighetsfullhet. Därigenom berövar man de stridande enheterna lika mycket energi och medel, för att innan kampen ens hunnit komma i gång och få någon större omfattning förse den med en pompös inramning. Ett klassiskt tillvägagångssätt: inte ingå reella allianser kring konkreta uppgifter

¹⁷ Guevara: *Souvenirs de la guerre révolutionnaire.*

¹⁸ Förenade motståndsfrenten i Guatemala, de första F. A. R. vars fåfänglighet Edgar Ibarra avslöjade (se brev), Venezuelas nationella befrielsefront etc.

med redan existerande organisationer utan till varje pris visa upp en fasad och dekorera fasaden innan man möblerar huset. Man utarbetar lysande program och manifest, som distribueras i stora mängder till utlandet medan de är okända på hemmaplan, och anser sig ha gjort sitt mot historien genom att ha satt framtiden på pränt utan att ett ögonblick bry sig om att skaffa resurser för att genomföra ens första paragrafen. Program, front och allianser — alla dessa vackra skapelser drar till sig uppmärksamheten och fritar från uppgiften att bygga upp ett instrument för dess genomförande, folkarmén som ensam kan ge en politisk front effektivitet och historiskt innehåll. Man kan omöjligen blanda samman krig och propaganda. Ingen konstgjord front kan fylla luckan efter en politisk och militär ledning; att vilja fylla ett tomrum med ett annat fyller inte ut det första utan skapar ännu ett.

Trots alla erfarenheter som hittills vunnits skaffar man de yttre ramarna innan man kan fylla dem. Revolutionära rörelser eller små grupper om några tiotal man utarbetar, innan de ens börjar sin verksamhet, mer komplicerade och mer obegripliga organisationsscheman än mångt ministerium med sina specialister, assistenter och kontorister, alldeles som om en revolutionär rörelses trovärdighet bedömdes efter antalet underavdelningar och som om organisationsformerna föregick det som skall organiseras. Varför? Därför att man fortfarande inte är fri från den gamla föreställningen att revolutionärt medvetande och organisation under alla omständigheter måste och kan föregå själva verksamheten. Vid närmare betraktande visar det sig vara samma naiva idealism, som finns hos dem som hänger sig åt elektoralt opium, som tror att socialismen kommer när hälften av väljarna plus en röstar för den. Följande paradox uppstår: man använder omedvetet för den väpnade kampen samma hypoteser som styr reformisternas fredliga verksamhet. Varför skulle man då förvånas om de senares misstag återkommer i vissa guerillastrider?

A. Man går från små till större enheter. Den motsatta vägen leder ingenstans. Den minsta enheten är guerillahärden, kärnan i folkarmén. Det är inte en front som skall skapa denna kärna, utan kärnan som genom sin utveckling skall möjliggöra skapandet av en nationell revolutionär front. En front bildas kring något som redan finns och inte bara runt ett program. Den 'lilla motorn' sätter i gång den 'stora motorn' och påskyndar bildandet av en front genom sina segrar. Fidelismens praktik lär följande: ju svagare den revolutionära kärnan är desto mer måste den akta sig för allianser; alltefter som den blir starkare kan den i större omfattning ingå allianser, ty folkarmén innehar då hegemonin och principerna — motiven för att slåss — är säkrade. Denna uppfattning skulle vara sekteristisk om det bara gällde att bevara kärnans goda samvete och renhet men är det inte då det rör sig om en dynamisk enhet, drivkraft och ledare för ett oupphörligt offensivkrig. Om den lilla gruppen vill överleva kan den inte förbli orörlig, inkrökt i sig själv. Den vågar allt — Patria o Muerte, Fosterlandet eller döden. Antingen dör den — en fysisk död — eller också segrar den, räddar fäderneslandet och sig själv. I en mening har rebellarmén under hela kriget och i synnerhet i början bekämpat en principiös enhet till varje pris för att samla militanterna i andra partier och hela folket genom att låta dem delta i kriget mot diktaturen; än en gång är brevet till exilorganisationerna, som avslöjade pakten i Miami ett slående exempel. Det slutar med orden: 'För att falla med värdighet behövs inget sällskap.'

Denna dialektik återverkar på guerillans förhållande till armén. I början, då rebellerna var svaga, avrådde Fidel i största möjliga utsträckning försök till statskupper och kontakter med militärerna. Till och med en statskupp i 26 julirörelsens tecken hade varit ofördelaktig för rebellerna. En expeditionsminister hade kunnat konfiskera uppnådda resultat och avbryta den revolutionära utvecklingen i brist på motvikt. När Sierra Maestra redan hade tillräckliga

resurser och successivt blev det av hela befolkningen accepterade avantgardet förlorade Fidel inte ett tillfälle till att ta kontakt med militärerna, inte för att underblåsa en statskupp utan för att påskynda regimens fall och polarisera motsättningarna inom armén, speciellt mellan underofficerarna och staben i Havanna. Inte ens en statskupp kunde längre ändra den folkliga kampens inriktning. Den hade splittrat fiendens trupper men inte guerillans, vilka hade fortsatt kampen mot militärerna med ännu större kraft.¹⁹ I oktober 1958 skriver Fidel till en kamrat i rörelsen: 'Det som är revolutionärt är inte en statskupp utan militärens inkorporering i den väpnade kampen' (brev till Camacho, 29 okt. -58). Då denna inkorporering kunde framstå som förräderi i lojala militärens ögon nöjde sig Fidel med att inbjuda dem till samtal, lägga ned vapnen eller neutralisera vissa enheter utan att någonsin ålägga dem förödmjukande villkor. Att acceptera ett samtal är redan det att börja tvivla. Alltefter som motgångarna ökade svarade fiendens officerare mer och mer på rebelledningens meddelanden, trots att Batistas propaganda givit dem ett rykte som fruktansvärda mördare.

Den psykologiska krigföringen har ingen effekt om den inte smälter in i kriget. Om det militära trycket slappas ett ögonblick har den politiska pressen inget stöd och förfelar sitt mål. Eftersom soldater dog varje dag, eftersom de såg sitt liv hotat, accepterade Batistas officerare, i spetsen för en professionell armé, en dialog; de struntade inte längre i ett så naivt krav. Infiltration och utpressning är värdefulla om man samtidigt strider och har framgång. För att en armé skall svara på patriotiska eller revolutionära appeller från folkarmén måste den respektera den, och en militär respekterar bara det han fruktar. På så sätt kan man tala om fred allt medan striderna pågår. Endast då är ett fredsbud till fördel för upprorsmännen och inte för förtryckaren. Under hela tiden förde Fidel fram ordet fred, spelande på allas önskan om slut på inbördeskriget, medan han samtidigt framhöll att Batista och hans regim var det enda hindret för fred. Önskan om fred blev den drivande kraften i det revolutionära kriget.

B. Ingen politisk front kan taga på sig den verkställande makten i ett folkkrig. Endast en tekniskt kompetent grupp enad kring identiska klassintressen kan fullgöra den uppgiften. En heterogen nationell front är till sin natur platsen för politiska meningsskiljaktigheter, ändlösa överläggningar och tillfälliga kompromisser. Den kan bara överleva och enas ansikte mot ansikte med en fiende eller ställd inför en överhängande fara, och motståndet vilar på separata aktioner från de ingående krafterna var och en för sig. Genast efter segern återgår de till sin separatism och antagonism. Till och med i detta fall kan en front uppehålla krigsdiplomatin men inte krigets operativa ledning. Cheferna eller de ledande organen håller samman så länge kompromisserna mellan klasserna håller. 'Skiljedomarna' kan hjälpa ledarna till makten men ledarna behåller den, såvida inte en 'skiljedomare' i tid avslöjar sina ledaregenskaper och stiger ned från klassarbetets gyllene himmel till marken med dess klassamhällen och ställer sig i spetsen för en bestämd klass.

Dessa metoder har naturligtvis en politisk orsak — varur skulle de annars uppstå? Ur bristande moral? Militanterna har en beundransvärd moral. I de länder där dessa metoder använts är det kommunister som burit det tyngsta lasset av kriget. Låt oss titta på listan över dödade och tillfångatagna: nästan alla är partimedlemmar. Tyvärr är självuppföring inget politiskt argument och martyren äger ingen beviskraft. När helgonlistan växer och all

¹⁹ Brev till Frank Pais den 21 juli 1957: 'Vi har inte alls bråttom. Vi kommer att slåss så länge det är nödvändigt. Vi kommer att sluta denna strid med den sanna revolutionens undergång eller triumf. Gamla farhågor försvinner; faran för en militär regim minskar eftersom folkets styrkor växer för var dag. Om det inträffar en kupp eller inrättas ett direktorium kommer vi härifrån att kräva genomförandet av våra krav. Om vi fortsätter kampen kan inget direktorium i världen hålla sig kvar.'

ståndaktighet övergår i martyrskap beror det på att någonting är galet. Det är en moralisk plikt att söka finna denna orsak, alldeles som det är en moralisk plikt att saluera dödade kamrater.

Vid roten finns utan tvivel gamla politiska uppfattningar, som i dag är välprövade, skamfilade och diskrediterade av misstag men icke desto mindre håller sig flytande: den gamla teorin om allians mellan fyra klasser innefattande den nationella bourgeoisin, utsikten om en 'nationell demokrati', dvs. bibehållandet av kapitalistiska produktionsförhållanden fria från imperialistisk inblandning under massornas kontroll, vilket skulle kräva övergång till socialism, förakt för eller undervärdering av bondeklassen, som för övrigt ett sådant perspektiv på intet sätt kan locka. I grund och botten saknar många av dessa politiska organisationer en konkret analys av produktionsförhållandena i Latinamerika. Dessa brister och luckor är välkända; det räcker naturligtvis inte med att påpeka dem för att avhjälpa dem, men det som intresserar här är deras praktiska verkningar.

Uttrycket 'väpnad kamp' tuggas om i programmen, men användningen av ordet kan inte dölja att på många ställen ännu ett beslut om väpnad kamp saknas liksom en positiv definition av en motsvarande strategi. Vad avses med strategi? Skillnaden mellan primära och sekundära mål och den därmed sammanhängande klara uppdelningen av uppgifter och funktioner. En lätt-sinnig pragmatism blandar alla verksamhetsformer huller om buller; de måste ordnas inbördes för att harmoniera tillsammans. En negativ definition av strategi kan emellertid framträda genom att man ibland mot idén att under givna villkor underordna massornas fredliga kamp under den väpnade ställt uppfattningen, att en sådan underordning skulle göra partiets politiska linje beroende av dess väpnade organisations militära strategi och ställa partiledningen under den militära ledningen. Så är dock inte fallet i verkligheten; trots försäkringar om motsatsen har man än en gång glömt bort att guerillakriget är politiskt till sin essens och att man följaktligen inte kan ställa politiker mot militärer.

Finns inte snarare 'teknism' och 'militarism' hos dem som kallar teknism och militarism viljan att sammanföra alla stridsformer i guerillakriget och mot varandra ställer politisk linje och militär strategi, politisk och militär ledning. Dessa lever i en dualistisk värld med ett levande idealistiskt arv: å ena sidan politisk å den andra militär verksamhet. Folkets krig är en teknisk fråga på landsbygden underställd den politiska linjen, vilken uppfattas som superteknik, 'rent' teoretisk, 'rent' politisk.

A. Det är svårt att inse hur en politisk ledning i dagens Latinamerika kan stå främmande inför krigets tekniska problem, eller hur en militär kader samtidigt inte skulle vara en politisk dito. Själva situationen kräver det; den väpnade masskampens kadrer kommer att vara de som aktivt deltar och under striden visar sig kapabla att leda den. Hur många politiska ledare föredrar inte att dag efter dag leva den fackliga internationalismens behagliga tillvaro eller absorberas bland kugghjulen i tusen och en 'internationella demokratiska organisationer', som syftar till att överleva sig själva, framför att på allvar konkret undersöka frågor angående hans folks krig. Den militära tekniken har dessutom speciell betydelse i Latinamerika. Den stora styrkeskillnaden mellan revolutionärer och reaktionärer samt den glesa folktätheten på landsbygden, där kriget utspelas, tillåter inte att man för en tid ersätter teknik och beväpning med ett stort antal stridande som i Kina och i det övriga Asien. För att kunna kompensera den första tidens svaghet och den relativa befolkningsglesheten i allmänhet måste man behärska tekniken till fulländning. Därur uppkommer den onormalt stora betydelsen av minor, sprängämnen, bazookas och moderna automatvapen. I ett bakhåll kan t. ex. ett rätt användande av automatvapen enligt på förhand noggrant uppgjorda planer kompensera revolutionärernas brist på utrustning. På kort tid kan tre män likvidera en lastbil med 30 soldater där det med

gamla mynningsladdare hade behövts lika många revolutionärer. Av samma orsak är guerillans främsta uppgift att erövra vapen från fienden och inte att fysiskt likvidera honom, fastän det i de flesta fall är nödvändigt att döda för att ta vapen. Det finns kort sagt inga 'detaljer' för en politisk/militär chef; allt hänger på detaljer, på en enda detalj och han måste personligen se till dem alla.

B. Det är bevisat att militär erfarenhet av folkkrig är mer avgörande än politisk erfarenhet utan kontakt med guerillan, när det gäller att utbilda revolutionära kadrer. De kunniga ledarna i dagens Latinamerika är unga män utan politisk erfarenhet innan de anslöt sig till guerillan. Det är löjligt att bibehålla en skillnad mellan politiskt och militärt; rena 'politiker' som tänker förbli så förmår knappast leda folkets väpnade kamp. Rena 'militärer' kan det, och under utövande av sitt ledarskap blir de också 'politiker'. Erfarenheter från Kuba, Venezuela, Guatemala och andra länder visar att till och med småborgare och bönder skolas snabbare och grundligare i politiskt avseende genom guerillakriget än om de tillbringar lika lång tid i en skola för kadrer — resultat av guerillakrigets väsentligen politiska karaktär. På så sätt gör man dubbel vinst i jämförelse med traditionell politisk skolning inom ett parti eller i fackliga strider. Under denna 'tursus honorum' skolas man inte militärt och inte heller är det givet att genomgången utbildning är den bästa; exempel: Kuba. Rebellarmén och den hemliga kampen har försett revolutionen med dess ledande kadrer och kärnan av dess militanter. Ännu i dag utgör rebellerna ett avantgarde i avantgardet, som för den radikalaste och mest kommunistiska linjen. Är det inte ett underligt öde för 'militärer' sådana som 'politikerna' ser dem?

I några länder verkar politikerna glömma detta faktum och bibehåller denna för latinamerikanska förhållanden absurda distinktion. Många handlingar speglar skilsmässan:

Ledningen för ett parti undandrar guerillan ett stort antal militanter för att sända dem på utbildning utomlands.

En annan ledning hindrar eller 'kontrollerar' sina militära kadrers politiska utveckling genom att omge dem med politiska kommissarier från städerna. På så sätt uppstår, om inte en dubbel ledning så åtminstone två slags kadrer inom guerillan, något som endast kan hindra den naturliga tillväxten på folkledare. Denna inställning står i kontrast till Fidels på Kuba under kriget: 'Ge politisk handlingsfrihet åt dem som visar militär kapacitet.' Risken var värd att tas: Raul, Che Guevara, Camilo Cienfuegos och tiotals officerare, som i dag är politiskt ansvariga för en proletär och agrar revolution, bevisar det.

Låt oss emellertid inte blunda för ett faktum. De partier eller organisationer, vilkas politiska ledningar går till väga på detta sätt, utifrån kontrollerar folkarméns tillväxt, bibehåller dualismen inom rörelsen eller drar bort sina militanter från guerillan för att låta dem genomgå politisk utbildning på annat håll, stöder sig på helgade organisationsformer som av allt att döma är grundläggande för marxistisk teori: uppdelning mellan militär och politisk ledning. De har dessutom internationell erfarenhet bakom sig, befrielsekrig i Kina och Vietnam. Kanhända tillämpar de dessa principer dåligt för de finns där inte för inte. Skulle vi i så fall inte vara i färd med att blanda samman en politisk princip med en viss organisationsform eller en tillfällig situation för en del partier, skulle vi då också inte halvt om halvt avvisa en sakrosankt princip, den om uppdelning och partiets dominans över armén under den fas, som föregår erövringen av makten under en bedräglig förevändning att principen tillämpas dåligt? Eller är principen inte en gång för alla given och gäller på alla latituder? Låt oss undersöka frågan från grunden.

2. Den främsta lärdomen av nuet

1. Bör man i dag stärka partiet eller guerillan? Vilken är den viktigaste länken? Var bör vi sätta in våra största ansträngningar?

Denna frågeställning delar i dag militanterna i några amerikanska länder, där en guerilla kämpar, i två läger. I morgon kommer den att resas på andra ställen; för ögonblicket framstår den som ett dilemma.

Denna fråga har fått ett klassiskt svar i marxismens historia, ett svar så innött att det för många verkar katteri att ställa den på nytt. Det är partiet som i första hand måste stärkas, då det skapar och leder folkarmén. Endast arbetarklassens parti kan skapa en verklig folkarmé, som garanterar en vetenskapligt grundad linje, och erövra makten åt arbetarna.

Teoretisk ortodoxi. Det är inte fråga om att krossa en armé utan om att erövra statsmakten för att förändra den sociala strukturen. Makten i den borgerliga staten har sin egen nivå (politisk, juridisk, konstitutionell överbyggnad), som inte sammansmälter med dess apparat för förtryck. Om det gäller att krossa den *politiska* makten och göra den till ett instrument för de utsugnas demokratiska diktatur tillkommer det de utsugna klasserna och deras avantgarde, arbetarklassen, att föra en *politisk* kamp som även inbegriper revolutionärt inbördeskrig. En klass representeras emellertid av ett parti och inte av en militär apparat; proletariatet representeras av det parti, som innehar dess klassideologi, marxismen-leninismen. Endast detta partis ledning kan vetenskapligt försvara dess intressen.

Om det gäller att inverka på hela den sociala utvecklingen krävs vetenskaplig kunskap om samhället med dess olika nivåer (politisk, ideologisk, ekonomisk etc.) och om dess utveckling. Endast på detta villkor kan man föra en global strid på alla nivåer, och den väpnade kampen rör bara en enda, som inte har någon betydelse annat än inom en total kamp av de folkliga krafterna mot det borgerliga samhället. Endast arbetarpartiet kan på basis av en vetenskaplig tolkning av den sociala strukturen vid ett givet tillfälle besluta om paroller, mål och nödvändiga allianser. För att uppnå målet är folkarmén bara ett medel. Att ta folkarmén för parti skulle vara detsamma som att ta medlet för mål — en sammanblandning som är utmärkande för teknokratin. Därav har namnet 'teknism' eller 'militarism' uppkommit för denna avvikelse.

Historisk ortodoxi. Dessa principer har hittills tillämpats med framgång i vår tids revolutionära strider i form av boskillnad mellan politiskt avantgarde och militärt instrument med total dominans för det förra över det senare. Bolsjevikernas röda garden stod i oktober 1917 under direkt ledning av partiets militära kommitté, vilken i sin tur kontrollerades av centralkommittén vars direktiv den utförde till punkt och pricka. Man kan hävda att exemplet saknar giltighet, eftersom det rörde sig om ett arbetaruppror i staden och inte om ett folkkrig. Låt oss i stället ta som exempel de socialistiska länder som utkämpat ett långt folkkrig. Denna underordning framträder bäst i Kina och Vietnam. Det är välbekant hur principen 'politiken styr geväret' (Mao Tsetung) tog sig uttryck i Kina genom partiets vaksamma ledning av armén. I Vietnam skriver Giap:

'Den första grundläggande principen i uppbyggandet av vår armé är nödvändigheten att ställa armén under partiets kontroll och ständigt stärka partiets ledning. Partiet är arméns grundare, organisatör och lärare. Bara genom att förverkliga partiets dominans kan man få armén att

följa den rätta politiska linjen och fullgöra sina revolutionära uppgifter.²⁰

En praktisk tillämpning av denna princip är systemet med politiska kommissarier och partikommittéer inom den vietnamesiska befrielsearmén. Dessa är de verkliga ledarna för de militära enheterna och inte bara politiska medhjälpare. Vad den verkställande makten beträffar är cheferna för enheterna ansvariga inför partikommittén, som utdelar direktiven enligt principerna om kollektiv ledning och individuellt ansvar. 'Kompaniet är inte starkt om cellen är svag', skriver Giap. I Kina befann sig partikommittén på regementsnivå och består av sju till nio medlemmar, bland vilka regementschefen har samma grad som den politiske kommissarien. Partikommittén orienterar underlydande enheter; bataljoner och kompanier har ingen kommitté utan i stället politiska instruktörer, som i sin tur fördelar militanterna bland de i kompaniet ingående plutonerna. Samma regel gäller på alla nivåer. Generalstaben uppdelas inte på fyra eller fem avdelningar som i kapitalistiska arméer utan huvudsakligen i två, träng och politisk/militär, där den politiska har samma ställning som den operativa.

För att fatta oss kort kan vi nöja oss med symboler; denna åtskillnad mellan politisk och militär instans är sammankopplad med några namn: Mao Tse-tung och Chu Teh under det revolutionära inbördeskriget och den långa marschen i Kina. Ho Chi Minh och Giap under kriget mot fransmännen. Eventuellt skulle man kunna tillägga Lenin och Trotsky under den imperialistiska interventionen i Sovjetunionen. På Kuba samlade en enda man under sig både militär (operativ) och politisk ledning: Fidel Castro.

Är det en slump utan betydelse eller tecken på en annan historisk situation, ett undantag som bekräftar regeln eller uttryck för någonting djupare? Vilka slutsatser kan dras från läget i Latinamerika? Erfarenheterna måste tolkas i tid och man får inte fördöma en pågående historisk utveckling därför att den utgör ett avsteg från principerna. 'Man anklagar mig för kätteri', utbrast Fidel Castro nyligen. 'Man påstår att jag är kättersk mot marxismen-leninismen. Det är lustigt att så kallade marxistiska organisationer, som lever som katt och råtta och slåss om den revolutionära sanningen, anklagar oss för att mekaniskt vilja tillämpa mönster från Kuba. De anklagar oss för att inte känna till partiets roll, för att vara kättare mot marxismen-leninismen.'

De som i själva verket mekaniskt vill tillämpa formler på den latinamerikanska verkligheten är just dessa 'marxister', ty det är alltid den skyldige som skriker högst. Vad säger då Fidel, för att bli behandlad som 'kättare', 'subjektivist' och 'småborgare'? Vad har han för explosivt budskap, som får dem som vill 'föra ett revolutionärt krig genom; telepati', de principlösa, att stämma upp i kör från huvudstäder i Amerika, i socialistiska länder i Europa och Asien mot den kubanska revolutionen?

'Vem skall genomföra revolutionen i Latinamerika? Vem? Folket, revolutionärerna — med eller utan parti!' (Fidel)

Castro hävdar helt enkelt att det inte blir någon revolution utan avantgarde, att detta avantgarde inte nödvändigt måste vara ett marxistiskt-leninistiskt parti och att de som vill göra revolution har rätt och skyldighet att konstituera sig som avantgarde oberoende av alla partier.

Det krävs mod för att med hög röst förkunna fakta sådana de är, då dessa fakta motsäger en tradition. Det finns inget metafysiskt likhetstecken mellan avantgarde och marxistiskt-leninistiskt parti. Det finns dialektiska föreningar mellan en given funktion — historiskt

²⁰ *Guerre du peuple, arme du peuple*, Maspero, Paris 1963. 112

avantgarde — och en given organisationsform — marxistiskt-leninistiskt parti — en förening som beror på tidigare historiska händelser. Partierna är jordiska och underkastade denna världens dialektiska svårigheter. Om de uppstått kan de också försvinna och uppstå på nytt under andra former. Hur går denna uppståndelse till? Under vilken form kan ett historiskt avantgarde återuppstå?

Låt oss ta frågorna i tur och ordning.

1. *Hur kan man tänka sig eller påstå att det under nuvarande omständigheter kan bli tal om revolution 'med eller utan parti'?* Vi måste ställa denna fråga inte för att återuppliva sterila och onödiga utbrott (som endast kontrarevolutionen drar fördel av) utan därför att den är avgörande för svaret på fråga nummer 2.

2. *Under vilken form kan det historiska avantgardet framträda?*

Det som är beror på det som var och det som skall bli beror på det som är. Frågan om partierna sådana de är är en historisk fråga; för att kunna besvara den måste man gå bakåt i tiden.

Ett parti kännetecknas av omständigheterna för dess uppkomst, dess utveckling och den klass eller allians av klasser som det representerar. Låt oss hela tiden ta samma exempel för att se vilka historiska villkor som tillåter oss använda det traditionella mönstret för förhållandet mellan parti och guerilla: Kina och Vietnam.

A. Både det kinesiska och det vietnamesiska partiet stod redan från början inför det *praktiska* problemet att inrätta en revolutionär makt; det var till en början en smärtsam upplevelse. Det kinesiska partiet uppstod 1921 under blomstringstiden för den demokratiskt borgerliga revolutionen under Sun Yat-sen, i vilken det deltog genom sin förbindelse med Kuomintang. Alltifrån sitt bildande fick det direkt stöd med militära rådgivare av den sovjetiska legationen under ledning av Joffe och senare Borodin. Den sistnämnde organiserade genast efter sin ankomst träning och utbildning av kinesiska kommunistofficerare vid militärakademien i Whampoa, vilket tillät det kinesiska partiet att, som Mao säger 1938, 'inse betydelsen av militära angelägenheter'. Tre år efter sitt bildande var det med om det katastrofala första revolutionära inbördeskriget 1924-1927, upproret i städerna och strejken i Kanton, där det spelade en avgörande roll. Dessa upplevelser assimileras och förvandlas under Mao Tse-tungs ledning till självkritik och mynnar ut i en motsatt linje — t. o. m. mot Tredje internationals råd: återtaget till landsbygden och brytningen med Kuomintang. Det vietnamesiska partiet bildas 1930, organiserar bondeuppror som snabbt slås ned och definierar två år senare sin linje under Ho Chi Minhs överinseende i sitt första handlingsprogram: 'Den enda vägen till befrielse går via massornas väpnade kamp.' — 'Vårt parti', skriver Giap, 'såg dagen då den revolutionära rörelsen i Vietnam var som starkast i sin frammarsch. Alltifrån början ledde det bönderna och uppmanade dem att resa sig och bilda sovjeter. Redan på ett tidigt stadium kom det till medvetande om problemen med revolutionär makt och väpnad kamp.' Dessa partier förvandlades några få år efter sitt bildande till avantgarde med egen politisk linje, som utarbetats oberoende av internationella socialistiska krafter i intim kontakt med folket.

B. Så småningom kommer internationella motsättningar att ställa dessa partier — liksom bolsjevikpartiet några år tidigare — i spetsen för det nationella motståndet mot utländsk imperialism, i Kina mot den japanska aggressionen från och med 1937, i Vietnam likaledes mot japanerna från 1939 och mot de franska kolonialisterna från 1945. Den antifeodala revolutionen förvandlas till antiimperialistisk revolution; den senare påskyndar den förra. Klasskampen tar form av ett patriotiskt krig och socialismens införande motsvarar åter-

upprättandet av nationell självständighet — de båda är intimt förenade. I spetsen för kriget mot utländska förtryckare framstår dessa partier som fäderneslandets banérförare. De sammanfaller med fäderneslandet.

C. Omständigheterna under kriget driver partierna, ursprungligen sammansatta av studenter och arbetarklassens elit, att dra ut på landsbygden och föra guerillakrig mot inkräktarna. De sammansmälter med lantarbetare och småbönder. Röda armén och Befrielsestyrkorna — Vietminh — förvandlas till en bondearmé under ledning av arbetarklassens parti. De omsätter i praktiken alliansen mellan den största klassen och avantgardet, alliansen mellan arbetare och bönder. Kommunistpartiet är i detta fall alliansens resultat och drivkraft, liksom ledarna inte är konstlat utsedda av en kongress eller insatta av tradition utan utvalda och skolade i kampen. Uppgiften skapar sin utövare men underligt nog är det historiska personer som 'gör historia'.

Utan att gå in på detaljer kan man hävda, att historiska villkor inte tillåtit det stora flertalet latinamerikanska kommunistpartier att sammansmälta och utvecklas på samma sätt. Omständigheterna för deras bildande, tillväxt och förbindelser med de utsugna klasserna är naturligtvis skiftande. Vart och ett av dem kommer att få sin egen historia, men de har åtminstone det gemensamt att de inte i samma utsträckning konfronterats med problemet om erövring av makten, inte haft tillfälle att ställa sig i spetsen för ett nationellt befrielsekrig i länder med formell politisk självständighet och inte kunnat förverkliga alliansen mellan arbetare och bönder, en samling begränsningar som beror på gemen samma historiska villkor.

Det naturliga resultatet av denna historia är en viss likhet mellan de ledande organen och partierna själva, anpassad efter den situation i vilken de sett dagens ljus och utvecklats. Historiska situationer är rent definitionsmässigt inte oföränderliga. Den kubanska revolutionen och den mekanism den startat i hela Latinamerika har omkullkastat gamla föreställningar. Väpnad revolutionär kamp kräver djupgående förändringar av fredstida förhållanden. Som bekant är kriget en fortsättning av politiken med andra medel. Av allt att döma verkar det för tillfället som om en effektiv ledning av den väpnade kampen krävde en ny sorts ledning, nya organisationsformer och nya fysiska och ideologiska reflexer hos ansvariga och militanter.

Ny ledning. Man kan inte leda ett guerillakrig utifrån, endast genom att aktivt delta. Det är alltså ofrånkomligt att den mest klarseende organisationen i de länder där ett guerillakrig pågår lämnar staden och ansluter sig till guerillaarmén. Det är främst en säkerhetsåtgärd för att garantera de politiska ledarnas liv. Ett latinamerikanskt parti har redan fattat detta beslut och förvandlat sin centralkommitté genom att byta ut de flesta äldre ledare mot yngre män i direkt förbindelse med kriget eller med den hemliga kampen i städerna. Omstruktureringen av partiet går alltså hand i hand med dess förnyring. I Latinamerika finns ett starkt band mellan biologi och ideologi överallt där den väpnade kampen är en realitet. Hur absurt och chockerande detta band än kan förefalla är det icke desto mindre av avgörande betydelse. En äldre man, van vid stadens atmosfär, har svårighet att känna sig hemmastadd i bergen eller vänja sig vid hemlig aktivitet i städerna. Av alla egenskaper guerillakriget kräver är de fysiska och moraliska grundläggande. En perfekt marxistisk-leninistisk skolning är till en början inte något nödvändigt villkor. Att en äldre man har en oförvitlig moral, en revolutionär moral, räcker tyvärr inte för att uthärda guerillalivet. Fysisk duglighet är förutsättningen, en föga teoretisk trivialitet, men den väpnade kampen synes medföra problem som teorin inte alltid känner till.

Ny organisation. För att bli effektiv ledare måste partiet göra rent hus med mängden av kommissioner, sekretariat, kongresser, konferenser, möten och församlingar av alla de slag. I

en nödsituation och mot en militärt organiserad fiende är en dylik apparat i bästa fall förlamande och i sämsta fall dödlig. Som Fidel påpekar förhindrar den det inrättande av centrala verkställande organ i förening med stor taktisk frihet för underlydande enheter som militära operationer kräver. Denna förvandling förutsätter alltså att man lägger den interna partidemokratin på is och för en tid upphäver det som bär upp den, den demokratiska centralismen. Allt medan partidisciplinen förblir frivillig och medveten, t. o. m. utvecklas mer än någonsin, övergår den i militär disciplin. Den demokratiska centralismen syftar till att efter analys av situationen fastställa en linje och välja en central ledning för att sedan upphäva sig själv och omsätta den fastställda linjen i praktiken. Underordnade enheter isolerar sig från varandra, minskar sina kontakter med ledningen till ett minimum enligt traditionella regler för hemlig verksamhet och utnyttjar så mycket som möjligt den handlingsmarginal som lämnats dem för att genomföra den allmänna linjen.

Nya ideologiska reflexer. Vissa reflexartade uppträdanden motsvarar inte längre kraven i en krissituation: att låta en hel politisk linje vila på existerande motsättningar mellan klasser eller grupper med skilda intressen inom samma borgerliga klass, den därmed sammanhängande jakten på allianser med en eller annan fraktion av bourgeoisin, stödåtgärder eller valsamverkan som hittills alltid tjänat den härskande klassens intressen, strävan efter enhet till varje pris, som förvandlar partiet och dess överlevnad till ett självändamål mer heligt än revolutionen själv, en ihängande paranoia, arv från en svunnen tid, med sammanhängande misstro, självtillräcklighet, stelhet och otålighet.

Under kampen mot Batista vände sig Che Guevara broderligt till partikamraterna och utbrast: 'Ni kan utbilda kadrer som låter sig slitas sönder i ett fängelse utan ett ord men som inte kan storma ett kulsprutenäste.' Detta påpekande är ingalunda ett värdeomdöme utan en politisk uppskattning. Feghet skall inte ersättas med mod och ännu mindre en ideologi med en annan, utan en form av mod med en annan form, en handlingsmodell (och psykologisk identifikation) med en annan, dvs. man måste ända till slutet acceptera konsekvenserna av sina principer, till den situation då de kräver andra aktionsformer av militanten, andra reflexer från hans nervsystem.²¹

Vi kan nu ställa den andra frågan:

Hur ska man komma över dessa brister? På vilka villkor kan dessa partier återfå sin funktion som avantgarde även i guerillakriget? Genom självständigt internt politiskt arbete eller fordras en ny organisation? För att svara på dessa frågor måste vi betrakta nuet i stället för det förflutna. Frågan borde ställas i denna form:

2. Hur uppstår ett avantgardeparti? Kan partiet i dagens Latinamerika skapa en folkarmé eller är det folkarmén som skall skapa partiet?

Många kommunistpartier i Latinamerika fick för 30 eller 40 år sedan en felaktig start på grund av okontrollerbara omständigheter och skapade en tilltrasslad situation för sig själva. Partierna är emellertid aldrig någonting annat än redskap för klasskampen. Om redskapet inte längre är

²¹ Låt oss med en gång göra klart att den tid är förbi då det räckte med att tillhöra partiet för att vara revolutionär. Tiden är emellertid också kommen att göra slut på maniska och sterila reflexer från deras sida, som tror att man är revolutionär bara man är mot partiet — de senare är de förras motsats men i grund och botten är de identiska. Partidogmatiken (utanför partiet ingen revolution) finner sin spegelbild i den dogmatiska partifientligheten (inom partiet ingen revolution) — båda är kvietistiska. I dagens Latinamerika definieras inte en revolutionär genom sitt formella förhållande till partiet; en revolutionärs liksom ett partis värdemätare är dess handlingar.

användbart,²² bör i så fall klasskampen avstanna eller smida sig nya redskap? En löjlig fråga, eftersom ett sådant beslut inte tillkommer någon enskild person. Speciellt i dagens Latinamerika kan klasskampen bromsas eller länkas in på andra banor utan att därför stoppas. Under sådana omständigheter söker massorna sina egna avantgarden och anpassar sig till vad de finner; det är revolutionärernas plikt att påskynda denna process och bildning. Bildning av vad egentligen?

Vi blir i dag vittnen till underliga omkastningar än här och än där. Che Guevara skrev i en artikel att guerillan inte var ett mål i sig eller ett spännande äventyr utan en metod för att uppnå ett mål, erövringen av den politiska makten. Med ens har emellertid guerillan kommit att få helt andra uppgifter: medel för utpressning av en borgerlig regering, objekt för politisk kohandel, reserv att hållas i beredskap för bistrare tider etc. Den revolutionära metoden skulle tjäna reformistiska ändamål. Efter en tids trampande på stället vänder sig guerillan mot de utifrån pålagda uppgifterna, som står i motsättning till dess väsen, och skaffar sig en egen politisk ledning — det enda sättet att lösa motsättningarna och utvecklas militärt. Väl att märka har guerillan aldrig på något ställe gjort anspråk på att bilda ett nytt parti; den siktar tvärtom på att inom sig utplåna alla skillnader mellan partier och doktriner hos sina soldater. Det som förenar är kriget och de omedelbara politiska uppgifterna. Guerillarörelsen börjar med att inom sig skapa enighet runt de mest överhängande problemen, enighet mellan partilösa och alla partier som finns företrädda. Den avgörande definitionen är medlemskapet i guerillan, i de väpnade befrielsestyrkorna. På så sätt skapar denna lilla armé successivt enighet på låg nivå mellan alla partier alltefter som den växer och vinner sina första segrar. Slutligen bildar den framtida folkarmén partiet, vars redskap den teoretiskt sett bort vara. I allt väsentligt är partiet och armén samma sak.

Har inte den kubanska revolutionen upplevt samma paradox? För att skandalisera Kuba har man ibland påpekat att det traditionella redskapet för erövring av makten, partiet, bildats först efter maktövertagandet. Helt felaktigt, då det redan förut fanns i form av rebellarmén. Fidel, verkställande chef i armén under de första månaderna 1959, var redan partiledare om än inte officiellt. En främmande journalist förvånades en dag över att se så många kommunistledare i fältuniform; han trodde att fältuniformen och revolvern tillhörde revolutionens folklore, kort sagt var ett slags krigisk tillgjordhet. Stackars liten! Det var ingen maskerad utan revolutionens egen historia han hade framför ögonen, en historia som säkerligen kommer att upprepas på andra håll i Amerika. Liksom revolutionen formellt blev socialistisk efter tre års socialistisk praktik fick den formellt ett parti sedan proletariatets parti existerat tre år i uniform. På Kuba var inte partiet folkarméns ledande kärna som fallet enligt Giap var i Vietnam, utan rebellarmén var partiets drivande kraft. De första partiledarna såg dagens ljus den 26 juli 1953 vid La Moncada. Partiet är lika gammalt som revolutionen, snart 14 år. På grund av att rebellarmén fanns till, med en egen politisk-militär ledning, kunde andra politiska krafter samlas runt den för att bilda vad som i dag är Kubas kommunistparti, vars bas och ledning fortfarande utgörs av kamrater från guerillaarmén.

Den latinamerikanska revolutionen och dess avantgarde, den kubanska revolutionen, ger därmed ett avgörande bidrag till internationella revolutionära erfarenheter och till marxism-leninismen:

Under vissa omständigheter skiljer sig den politiska instansen inte från den militära, utan de

²² Låt oss erinra om att vår beskrivning inte rör länder, där frånvaron av en allvarlig strid om makten tillåtit de politiska organisationerna att undvika sådana spänningar.

bildar tillsammans en organisk helhet. Denna organisation är folkarmén, vars kärna är guerillan. Partiet kan existera i form av en guerillahärd. Guerillan är partiet i vardande.

Detta är den omstörtande nyhet den kubanska revolutionen medfört.

Det rör sig definitivt om ett bidrag. Man skulle kunna anse situationen för unik, ett resultat av speciella omständigheter utan generell betydelse. Tvärtom bekräftas och stärks den av den senaste utvecklingen i länder som är avantgarden i den väpnade kampen på kontinenten. Den stärks, eftersom de nya gruppernas ideologi är klart marxistisk, även om den kubanska rebellarméns inte var det, och den revolution de siktar till är klart socialistisk och proletär. Just därför att deras linje är så klart definierad och deras beslutsamhet så fast har de vid en viss tidpunkt under sin utveckling måst lämna existerande partier och föreslå (Guatemala) eller påtvinga (Venezuela) dem sina egna politiska, ideologiska och organisatoriska uppfattningar som grund för eventuella överenskommelser.

Sålunda slutar en flera decennier lång skilsmässa mellan marxistisk teori och revolutionär praktik. Hur tillfällig och bräcklig deras förening än kan verka kommer den till uttryck i denna självständiga guerilla, som omfattar en handfull män 'utan annat alternativ än seger eller död i ögonblick då döden är allestädes närvarande och segern en dröm som endast en revolutionär kan drömma' (Che Guevara). Dessa män kan dö, men andra kommer oförtrutet i deras ställe. Man måste ta sina risker. Föreningen av teori och praktik är inte en fatalitet utan en strid och inga strider är på förhand vunna; om föreningen inte sker där kommer den över huvud taget inte att äga rum någonstans.

Om guerillan verkligen siktar på ett totalt politiskt krig kan den i längden inte tåla en uppdelning av uppgifterna. Che Guevara driver enheten ända därefter att han önskar att de militära och politiska ledare som står i spetsen för striderna i Amerika skall vara förenade i en enda person. Antingen den är personlig, som hos Fidel, eller uppdelad på flera händer är det viktigaste att ledningen är homogen, alltigenom politisk och militär. Militärer på fast stat kan genom aktivt deltagande i folkkrig bli politiska ledare (t. ex. Luis Turcos om han hade levtt) medan politiska aktivister på samma sätt kan bli militära chefer (ex. Douglas Bravo).

De måste dock kunna föra ett krig. En guerilla kan emellertid inte utvecklas militärt om den inte förvandlas till politiskt avantgarde. Så länge som den inte utarbetar sin egen linje och förblir 'ett påtryckningsmedel' eller används för diversionsmanövrer kommer den inte ur fläcken hur stora partiella segrar den än hemför. Hur skall den rycka åt sig initiativet? Var kan den hämta moralisk styrka? Tror man att man låter den 'gå för långt' om man inte vill att den runt sig samlar folkets styrka och förhoppningar, vilket ipso facto förvandlar den till ledande kraft. Just därför att den är den radikalaste formen av masskamp måste guerillan politiskt samla majoriteten av de utsugna klasserna för att kunna segra militärt. Till syvende och sist kan den inte vinna utan deras aktiva och organiserade stöd eftersom det är generalstrejk eller ett allmänt stadsuppror som kommer att ge nådastöten åt den sittande regimen och krossa dess sista manövrer — statskupp i sista minuten, militärjunta eller allmänna val — under det att kampen utvidgas till att omfatta hela landet. För att komma därefter är det nödvändigt med en långvarig ansträngning för att samordna alla kampformer, i sista hand kombinera milisens aktioner med de reguljära truppernas, stadsguerillans sabotagehandlingar med lantguerillans operationer och utanför den väpnade kampen mer och mer blanda sig i landets civila liv. Därför är det viktigt att guerillastyrkorna har tillgång till en radiosändare, med vilken generalstaben kan komma i kontakt med befolkningen utanför operationsområdet, vilken därigenom får instruktioner och upplysningar som får större gensvar ju mer de militära framgångarna ökar. På Kuba medförde inrättandet av Radio Rebelde i mars 1958 och Fidels

ständiga bruk av den att rebellarméns generalstab blev obestridd ledare i den revolutionära rörelsen; på hela Kuba vände sig katoliker, kommunister och andra till Sierran för att få exakta informationer om läget. Den hemliga kampen blev officiell. Revolutionärernas mål och metoder trängde in hos folket alltefter som de radikaliserades. Efter Batistas flykt avslöjade Fidel via radion statskuppen i huvudstaden och berövade därigenom på några minuter den härskande klassen dess sista trumfkort och säkrade den slutliga segern. Innan man kommer så långt bryter radion den av regeringen införda censuren angående militära operationer, en censur som i dag tillhör vardagen i alla länder där strider pågår. Med radions hjälp sprider guerillan sanningen till hela folket, i synnerhet om den respekterar den moraliska regel som Radio Rebelde följde på Kuba, att aldrig sända den minsta felaktiga uppgift, aldrig förtiga ett nederlag eller överdriva en seger. Radion medför kort sagt en kvalitativ förändring inom guerillarörelsen, vilket förklarar det tysta eller öppna motstånd ledarna för ett parti reser mot att den disponerar över detta propagandamedel.

För att den lilla motorn verkligen skall kunna sätta i gång massorna, förutan vilket dess verksamhet blir begränsad, krävs sålunda först och främst att den erkänns som massornas enda språkrör och ledare. Guerillan måste åta sig alla ledande funktioner, politiska och militära, för att detta erkännande skall kunna ske. Varje guerillarörelse som ämnar föra folkkriget till slut, om nödvändigt bli en reguljär armé och börja ett ställningskrig, måste i Latinamerika förvandlas till obestridd politiskt avantgarde med huvuddelen av sin ledning inpassad i det militära kommandot.

Hur kan detta 'kätter' rättfärdigas? Med vilken rätt kan guerillarörelsen göra anspråk på att själv och endast själv påtaga sig detta politiska ansvar?

Genom den klassallians som endast den kan genomföra, som skall ta makten och behålla den och vars intressen är socialismens, alliansen mellan arbetare och bönder. Guerillaarmén håller samman och personifierar denna allians. När den för egen del kräver privilegiet som politisk ledare handlar den i överensstämmelse med sitt klassinnehåll och är förutseende beträffande morgondagens faror. Endast den kan efter segern garantera att folkmakten inte urholkas. Om den inte under krigets lopp tar på sig det politiska ledarskapet är det för sent efter kriget och bourgeoisin, understödd av imperialismen, kommer med säkerhet att dra fördel av situationen. Se bara i vilka svårigheter splittringen mellan stridande enheter i landet och deras politiska ledning i främmande land försatt Algeriet i i dag. Det finns inget bättre exempel på de risker som uppdelningen mellan militära och politiska uppgifter medför i avsaknad av ett marxistiskt-leninistiskt parti. Det revolutionära inbördeskriget kittar samman det nya samhällets ledare. Under sina sista år skrev Lenin: 'Inbördeskriget har *svetsat* samman arbetar- och bondeklassen, vilket garanterar en oövervinnelig kraft.'²³

I bergen möts alltså för första gången bönder, arbetare och intellektuella. Sammansmältningen är till en början inte så enkel, inom ett läger kan man dela upp sig i grupper som förut i klasser. Bönderna, i synnerhet om de är av indianskt ursprung, isolerar sig och talar sinsemellan sitt eget språk, medan de övriga, om de kan samtala, spontant bildar en egen grupp. Misstro, blygsel och traditioner måste besegras successivt genom oförtröttligt arbete under ledarnas föredöme. Dessa män har alla något att lära av varandra med början i sina skillnader. Då de måste anpassa sig till samma levnadsförhållanden och delta i samma strider blir de vana vid varandra. Det gemensamma livet, striderna och uthärdade strapatser förseglar långsamt en allians som har vänskapen som grund. Guerillans första lag är för övrigt att man

²³ Utkast till ett ej hållet tal på sovjeternas tionde kongress, dec. 1922. Lenins egen kurs.

inte överlever ensam; gruppens intressen är vars och ens och vice versa. Överleva och segra är att överleva och segra tillsammans. Om en enda man sackar efter under marschen sätts hela gruppen i fara. Bakom finns fienden — omöjligt att låta kamraten gå eller sända tillbaka honom. Det tillkommer alltså alla att sinsemellan dela upp hans packning och ledsaga honom till målet. Under sådana omständigheter kan klassegoismen inte överleva någon längre tid; den småborgerliga inställningen smälter som snö i solen och undergräver basen för ideologin med samma namn. I vilken annan miljö skulle ett liknande möte och en liknande allians kunna äga rum? Därför måste guerillan verka i intim kontakt med massorna. Måne icke detta är den bästa skolningen för framtida socialistiska kadrer? Det revolutionära inbördeskriget ger alltså form åt revolutionärerna snarare än tvärtom.

Lenin säger i samma utkast: 'Inbördeskriget har skolat och härdat (Denikin och de andra har undervisat med allvar; *alla vara bästa militanter har tjänat i armén*).'

Marxismen-leninismens bästa lärare är fienden. Skolning och utbildning är nödvändiga, inte avgörande. Man kan inte utbilda revolutionära kadrer i skolor med teoretisk undervisning utan kontakt med kampen och gemensamma stridserfarenheter; förståelig iver i Västeuropa, oförlätlig enfald annorstädes.

Guerillans uppgift som politisk ledare framstår ännu tydligare då den organiserar sin första befriade zon. Då prövar den och lär ut morgondagens åtgärder (som vid 'andra fronten' i Oriente): jordreform, bondeförsamlingar, skattelättnader, revolutionära tribunaler, kollektiv disciplin. Den befriade zonen blir urtyp och mönster för den framtida staten, dess administratörer exempel för framtida befattningshavare. Vem annan än en väpnad folkfront skulle kunna genomföra sådana socialistiska 'generalpetitioner'?

Alliansen mellan arbetare och bönder finner ibland sin gemensamma nämnare i en grupp revolutionärer från bourgeoisin, varur en stor del av guerillaledningen rekryteras. Även om denna möjlighet i dag är begränsad på grund av den långt drivna polariseringen mellan de sociala klasserna är den långt ifrån försvunnen.

Sådant är förhållandet i varje på något sätt koloniserat land; en alltför fåtalig eller av sin reformistiska fackföreningsaristokrati influerad arbetarklass och en isolerad eller förödmjukad bondeklass accepterar denna grupp av borgerligt ursprung som, politisk ledning. Under kampen uppstår en slags provisorisk uppdelning av makten. För att fullgöra denna uppgift som vikarie och inte lägga beslag på en blott medgiven funktion måste dessa progressiva borgare, enligt Cabrals uttryck, 'begå självmord som klass för att återuppstå som revolutionens hantlangare och fullständigt identifiera sig med sitt folks djupaste aspirationer'. Den mest lämpade tiden och platsen för detta självmord är guerillakampen. Där gör den lilla gruppen av föregångsmän från staden daglig bekantskap med en verklighet som den möter för första gången, blir mer och mer medveten om folkets behov, förstår dess förhoppningar, frigör sig från politisk verbalism och gör dessa aspirationer till sitt handlingsprogram. Var skulle denna återuppståndelse och mognad kunna äga rum bättre än inom en guerilla under uppbyggnad?

Här blir politisk teori plötsligt verklighet. Det revolutionära idealet träder fram ur formlernas dimridåer och tar fast form. 'Önskan till förnyelse och kollektiv förändring, medvetandet om ett högre öde är i full utveckling och kan nå mycket längre. Vi hade ofta hört talas om dessa saker som smakade abstraktioner och vi misstänkte ordens vackra innebörd, men nu upplever vi dem på alla sätt och det är verkligen någonting enastående. Vi har varit med om en otrolig utveckling i denna Sierra som är vårt lilla universum. Ordet folk, som man ofta uttalar med

vag och oklar innebörd blir här en levande realitet. Nu vet jag vad folket är; jag ser det i den oövervinneliga kraft som omger oss överallt; jag ser det i karavaner om 30 eller 40 man som tidigt om morgonen i facklors sken klättrar ned för dyga sluttningar med 30 kilo på ryggen för att underhålla oss. Vem har organiserat dem så väl? Varifrån har de hämtat sådan skicklighet, sådan list, sådant mod och sådan försakelse? Ingen vet! Det är nästan ett mysterium. De organiserar sig själva, helt spontant! När djuren uttröttade störtar till marken och inte kan gå ett steg längre dyker människor upp från alla håll för att bära bördorna. Ingenting kan hålla stånd mot dem. Man måste döda dem alla till sista man, något som är omöjligt. Detta kan inte tyranniet åstadkomma; folket lägger märke till det och blir för var dag mer medvetet om sin otroliga styrka.’²⁴

Alla dessa faktorer tillsammans formar en underlig skara, som ser pittoresk ut på fotografier, där vi i vår enfald endast förvånat oss över utstyrseln och de långa skäggen. De är vår tids militanter, varken martyrer eller funktionärer utan soldater; inte apparatjuki eller potentater — på detta stadium utgör de själva apparaten. De är ihärdiga och ansvariga, väl medvetna om den väpnade klasskampens mål och mening, med sina ledare som vägvisare vilka de varje dag ser bära samma antal kilon på ryggen, få samma blåsor under fötterna och förgås av törst som alla andra under marschen. Kanhända skrattar några överlägset åt denna dröm å la Rousseau. Måste man erinra om att varken intresse för botanik eller lycksökeri drivit dem ut i skogen utan vetskapen om en historisk nödvändighet: makten erövrar och försvaras i huvudstaden men vägen som för de utsugna dit går oundvikligen via landsbygden? Måste man erinra om att kriget och den militära disciplinen, mycket strängare inom guerillan än i en reguljär armé, kräver ting som *Le Contrat social*, Samhällsfördraget, inte känner till? Några av dessa grupper har i dag försvunnit innan de utvecklats till avantgarde. Dessa nederlag är normala för en strid med så stor insats, en kamp som ännu söker sin egen väg. Andra i sin tur, som verkar i för den latinamerikanska historien betydelsefulla länder — Venezuela, Colombia, Guatemala — har fått fotfäste och växer i snabb takt. Det är i dessa länder som historien går framåt i dag. I morgon kommer ytterligare länder att förena sig med dem och överta ledarskapet.

Har man i allmänhet lagt märke till att så gott som samtliga dessa guerillarörelser inte har, eller kräver, politiska kommissarier? De flesta stridande kommer från kommunisterna. De är de första socialistiska guerillarörelser som inte infört systemet med politiska kommissarier, då det inte synes svara mot den latinamerikanska verkligheten.

Om det vi sagt inte är helt grundlöst förklarar frånvaron av politiska specialister också avsaknaden av militära dito: guerillakämparna förenar i sig oupplösligt både de förra och de senare. Folkarmén är sin egen politiska auktoritet. Dess ledare är soldaternas politiska instruktörer, dess politiska instruktörer dess ledare.

Låt oss göra en kort resumé. Att inte förstå det teoretiskt och historiskt nya i situationen kan medföra allvarliga misstag i den väpnade kampen. Att anse det existerande partiet som skilt från och bättre än det nya som växer upp med guerillan leder logiskt till två inställningar.

1) *Ställa guerillan under partiets ledning*. Ett resultat härav är bl. a. systemet med politiska kommissarier. Det förutsätter att guerillan är oförmögen att leda sig själv och därför måste styras utifrån, dvs. förutsätter en revolutionär ledare och koordinator i ett avantgarde, som

²⁴ Citat ur Fidel Castros sista brev till Frank País, Sierra Maestra den 21 juli 1957. Samma uppfattning träffar man i dag i brev från Turcios, Douglas, Camilo Torres och andra. Det betyder naturligtvis inte att det är lätt att omedelbart erhålla bondebefolkningens stöd, men att när man en gång fått det gör det under. När han skriver detta brev befinner sig Fidel sedan åtta månader i Sierran och har undkommit några bönders förräderi.

finns till före guerillan själv. Tyvärr svarar denna hypotes inte mot verkligheten.

2) *Göra guerillan till parti*, dvs. organisera folkarmén efter partiets mönster. Vi har sett resultatet av denna uppfattning i betonandet av organisatoriska frågor och tron att organisationen kan skapa funktionen. En ytterligare följd är soldatförsamlingar enligt mönster från particellen. Denna metod verkar förhålla sig till demokratin inom guerillan som parlamentet till den socialistiska demokratin. Det är en farlig inympning av främmande element som kan få mycket svåra konsekvenser. Man bör naturligtvis uppmuntra och utveckla politiska och ideologiska diskussioner bland soldaterna, men det är beslut som tillfaller en ledning med klar och riktig bedömning av frågor av disciplinär och militär art. Att i varje ögonblick vilja sammankalla möten bland militanterna driver dem till att förlora förtroendet för ledningen och till sist för sig själva; de har negativ inverkan på disciplinen, underblåser oenigheter och splittringar inom truppen och offrar en god del av dess militära effektivitet. Rapporter från kriget i Spanien berättar om hur republikanska soldater ibland mitt under striden diskuterade officerarnas order, vägrade att anfälla det eller det målet eller dra sig tillbaka och höll sammankomster för att dra upp taktiska riktlinjer medan fienden sköt. Resultaten är välbekanta. Tillfälligt användande av denna metod i början av kriget på Kuba medförde förvirring och avfall inom guerillan, något som vid en offentlig rådslagning nästan kostade en oersättlig kapten livet, då hans gevär gått av av misstag och dödat en kamrat. Man skulle kunna citera många andra liknande exempel.

I varje ny situation krävs nya metoder; man måste akta sig för att av misstag eller av tradition överta handlingsformer, som inte motsvarar situationens krav.

Vi kan nu svara på den ursprungliga frågan.

I vissa områden i Amerika är det omöjligt att på längre sikt välja mellan avantgardeparti och folkarmé. För den närmaste framtiden finns emellertid en mängd historiskt grundade uppgifter. Guerillan är det politiska avantgardet 'i ägget' och endast därur kan det egentliga partiet uppstå. Man måste därför utveckla guerillan för att kunna utveckla det politiska avantgardet. Av samma orsak måste under nuvarande omständigheter den främsta ansträngningen sikta på att föra guerillakriget vidare och inte på att stärka redan existerande partier eller bilda nya. Förberedelserna för uppror är i dag det primära politiska arbetet.

3. Konsekvenserna för framtiden

Av det föregående följer en handlingslinje och ett historiskt ansvar som den kubanska revolutionen aldrig tvekat att ta på sig.

När Che Guevara återupptog kampen accepterade han på ett internationellt plan den handlingslinje som företrädades av den kubanska revolutionens ledare, Fidel Castro.

Man kan utan risk påstå att när Che Guevara åter träder fram kommer han att stå i spetsen för en guerillarörelse som obestridd politisk och militär ledare. Vem som helst kan förutsäga de allmänna konsekvenserna av detta Kubas inflytande på Latinamerika.

A. *Det väsentliga för framtiden är att bilda militära och inte politiska 'härdar'.*

Denna distinktion, grundläggande till sina praktiska konsekvenser, är mycket mer än en skillnad. Mellan militära och politiska härdar finns inte bara en gradskillnad, vilket vem som helst kan hålla med om, inte minst de som tänker öppna en ny front genom att börja med politiken. Nej, det rör sig i stället om en ny dialektik beträffande uppgifterna. Vi kan schematiskt säga att man går från militär till politisk verksamhet — en naturlig förlängning av en till sin essens

politisk, väpnad kamp — men inte annat än i undantagsfall från en rent politisk rörelse till militär guerillahärd. Man kan inte framgångsrikt bekämpa bourgeoisin på dess egen mark, i de allmänna valen. I de flesta länder där villkoren för väpnad kamp finns är det möjligt att komma fram till politiken genom att börja med det militära, medan den andra vägen är så gott som oframkomlig.

Det klassiska mönstret upprepas som så många gånger förr. En ny revolutionär organisation gör sitt framträdande på scenen. Den strävar efter att bli legal, att en viss tid deltaga i det 'normala' politiska livet för att konsolideras, skapa sig ett namn och på så sätt förbereda den väpnade kampen. Så småningom absorberas den av politikens vardagsbestyr. Den rekryterar några militanter, håller sin första kongress samt stencilerar en tidning och några bulletiner. Därefter kommer hundratals årliga möten och konferenser, de första internationella kontakterna, sändandet av delegater till utlandet — för man måste deltaga i många kongresser, ha ständig representation i några andra organ och uppehålla sina officiella förbindelser. Verksamheten går alltid framåt. Funktionärerna fungerar, tryckeriet trycker, delegaterna reser, de internationella vänskapsbanden stärks och ledarna är överlastade med arbete; maskinen fungerar. Den har kostat dyra pengar och mycket arbete och måste noga övervakas. 'Organisationen stärks.'

Den väpnade kampen skjuts på framtiden, först några månader, sedan några år. Tiden går med sina med- och motgångar. Att gripa till vapen anses mer och mer som en skamlig frestelse, en alltid förtidig äventyrlighet. Man måste naturligtvis lugna aktivisterna, som kan bli oroliga och kräva handling. Alltså bildar man varje år en liten grupp militära kadrer, en affär helt reserverad för ledningen men likväl välkänd för alla aktivister i församlingen, vilka går omkring och när sina förhoppningar. Tyvärr är tillfället ännu inte inne. Det inträffar alltid oförutsedda händelser. Aktivisterna borde förstå att det vore detsamma som att bryta den heliga enheten inom organisationen, sabotera dess laglighet och utsätta ledningen för repressalier om man omedelbart gick till väpnad strid. Den politiska organisationen har kort sagt blivit självändamål. Den kommer aldrig att övergå till väpnad kamp, eftersom den först måste bli ett starkt avantgarde, vilket den endast kan bli genom öppen kamp. I denna onda cirkel befinner sig den revolutionära kampen sedan år tillbaka.

Det är alltså onödigt att bilda motståndsgupper inom existerande politiska partier, eftersom den opportunistiska infektionen kommer att öka i stället för att avta. I dag är det bevisat, att vissa politiska eller ideologiska strider och offentliga polemiker endast fördröjt den avgörande masskampen. Genom att skapa ytterligare en politisk gruppering mobiliseras bara de redan aktiva; några aktivister och en handfull äldre ledare går över från ett parti till ett annat och en del organisatoriska förändringar sker utan att klasskampens nivå stiger. Den tenderar tvärtom att sjunka, då striden inte förs om större frågor av allmänt intresse utan på grund av personliga gräl och småaktigheter. Dessa förändringar lämnar arbetare och bönder likgiltiga; de tar inte ens reda på dem. Dessa korporativa handlingar oroar på intet sätt den härskande klassen utan stärker tvärtom dess ställning. Kongresser, konferenser, bulletiner och affischer finns i mängder i huvudstadens centrum i all laglighet, medan i samma länder regeringarna jagar tystare men desto farligare 'aktivister'. Man måste alltså skapa konkurrerande organisationer på massornas nivå genom att förelägga dem begripliga alternativ. Först då kommer de nuvarande politiska ledningarna att förändras. I de flesta latinamerikanska länder har den väpnade kampen bara börjat driva ut revolutionen ur dess ghetto av akademiska diskussioner tillsammans med dess kast av permanenta globetrotters. För att uttrycka sig filosofiskt kan man säga att en viss problematik försvunnit efter den kubanska revolutionen, dvs. ett visst sätt

att ställa frågor på som automatiskt ger svaren. Det är inte svaren som måste förändras utan frågorna. Dessa 'marxistisk-leninistiska' fraktioner eller partier rör sig inom samma av bourgeoisin dominerande politiska problematik; i stället för att ändra på den har de bidragit till att ge den ytterligare fäste, fastnat i felaktiga frågeställningar och är i dag medskyldiga till det reformistiska käbblat, gräl mellan olika vänsterorganisationer om företräde och representation, valförbund, fackliga manövrer och utpressningar av sina egna medlemmar. Hela denna problematik kan med ett ord kallas 'politrukeri'. För att undgå den måste man byta terräng i ordets alla bemärkelser.

Därför har alla politiska organisationer som sett dagens ljus efter den kubanska revolutionen, alla 'marxistisk-leninistiska' partier som bildats för att, om man får tro deras deklamationer, påskynda den av 'reformisterna' saboterade väpnade kampen, inte åstadkommit någonting. Vad värre är har dessa organisationer för att försvara anspråken på att ensam utgöra proletarietets avantgarde kommit att bromsa den väpnade kampen överallt där den börjat, och intar på några platser samma ståndpunkt som de partier de lämnat och fördömer dem som omsätter propagandan i praktiken — motståndare i ord, i praktiken anhängare av samma spel. Om Latinamerika hade en egen matematik kunde man säga att antalet felaktiga uppfattningar är proportionella mot kvadraten på antalet nya fraktioner. Genom att bilda en ny organisation fördubblar man alltså i själva verket de fel man påstår sig bekämpa. Det skulle vara alltför långtråkigt att studera misslyckandena för de grupperingar som framför allt säger sig vara 'prokinesiska'. Vid sitt bildande kan de dra till sig ärliga och beslutsamma militanter tack vare sitt program och sina utfästelser. Deras arbetsmetoder, deras bullrande opportunist och hycklande sabotage av sin egen linje i fråga om väpnad kamp får emellertid mycket snart de verkliga revolutionärerna — i synnerhet ungdomen — att överge dem.²⁵ Revolutionärerna befinner sig nu i kamp med ytterligare en organisation (uppdelningen i fraktioner mångfaldig men delar inte). Det är trist att erkänna det, men i några länder är de revolutionära grupper som med allvar förbereder den väpnade kampen mer övervakade av dessa 'marxistisk-leninistiska' partier än av förtryckarna. De har i alla fall förstått att splittringen av de kommunistiska partierna, bihang till internationella motsättningar, skett efter en felaktig linje och att den verkliga historiska uppdelningen mellan revolutionära marxister och andra är av helt annan natur och kommer att ske på andra grunder.

Att fördöma fraktionismen är alltså inte detsamma som att stödja en politisk ledning eller en ideologisk uppfattning framför en annan utan att fördöma en metod för revolutionär kamp som ineffektiv och motsägelsefylld med hänsyn till sina uppställda mål.

Överallt i Latinamerika där ett politiskt avantgarde står under vapen finns det inte längre plats för ett rent verbalt förhållande till revolutionen eller en viss typ av polemik. Man har bytt terräng och frågorna är i dag av annat slag. Överallt där imperialismen aktivt bekämpas går små grupper upp i varandra och revolutionärerna förenas kring mål och metoder, som är knutna till folkkriget.²⁶

²⁵ 1965 lämnade ungtkommunisterna det prokinesiska kommunistpartiet (*Bandera Roja*) i Peru för att bilda F.A.L.N. Då det berövats sin ryggrad splittrades partiet snart i ett otal fraktioner. Samma process upprepas på andra platser.

²⁶ Låt oss med fantasins hjälp föreställa oss att en 'prokinesisk' grupp i Guatemala eller Venezuela lyckats samla ett femtiotal vildhjärnor; de skulle inte hålla ut 14 dagar. Det finns inget gemensamt språk mellan en guerillero från Colombia eller Guatemala och en 'kines' från Santiago eller Montevideo. När de händelsevis träffas i utlandet kan de bokstavligen inte förstå varandra. Samma fenomen uppträder i Afrika. Paradoxalt nog finner dessa 'antirevisionistiska' organisationsformer sin bästa grogrund i Europa, i en teoretisk miljö, där de samlar mången hederlig och konsekvent marxist-leninist. Revolutionära avantgarden i 'de heta zonerna' verkar avlägsna

Vi kan se det hela sociologiskt. Dessa 'avantgardistiska' organisationer finns ingenstans där en guerilla kämpar, i Venezuela, Guatemala och Colombia, där rörelsen har den kubanska revolutionen som politiskt och moraliskt ideal. De finns i något större omfattning i länder där den väpnade kampen tillhör vardagen, Peru, Bolivia, Brasilien etc. Först i länder som inte känner till den väpnade kampen och där inget revolutionärt avantgarde verkar får de någon större betydelse. Dessa grupper har med andra ord en betydelse som är omvänt proportionell mot den revolutionära situationen i det land de befinner sig i. Deras relativa framgång beror inte på att de skulle vara mer konsekvent revolutionära utan på att situationen inte är det.

Man måste alltså undvika att slösa krafter på 'rent' politiska fronter eller ideologier samt se till att revolutionär energi inte förspills till ingen nytta, något som traditionellt händer i Latinamerika genom rivaliteten mellan olika sekter.

Den revolutionära rörelsen kan inte aktiveras annat än inför ett uppror och därför tror många i Latinamerika, att man måste koncentrera ansträngningarna på den politiska organisationen. För att inte revolutionen skall blockeras måste det ske i en både politisk och militär organisation ovanför alla existerande motsättningar.

B. Utan väpnad kamp finns inget avantgarde. Överallt där den väpnade kampen inte pågår, trots att förutsättningarna finns, beror det på att ett politiskt avantgarde ännu inte existerar. (Så är inte fallet i t. ex. Uruguay, där förutsättningarna för väpnad kamp inte finns, men däremot en stark och stridbar massrörelse.)

Om det ännu inte finns ett verkligt avantgarde i dessa länder är orsaken att alla vänsterorganisationer med lika stor rätt gör anspråk på denna post. Om alla kan bli det skulle man inte påskynda dess bildande genom att bara uppehålla kontakter med en enda av dem. Sekterism är under dessa omständigheter helt grundlös. 'Vi tillhör ingen sekt, ingen internationell orden, ingen kyrka', sade Castro för en tid sedan.

Vad som måste förhindras är att de marxistisk-leninistiska partier som inte uppfyller sin revolutionära plikt bildar ett 'syndikat för hotade intressen' och hindrar uppkomsten av nya former för revolutionär organisation och verksamhet. Genom sitt namn och sin ideologi är de de jure folkets avantgarde. Om de inte de facto kan fullgöra sina åligganden kan de inte hindra att någon annan övertar dem. Ingen har monopol på revolutioner.

'Vi för en politik med utbyggda kontakter med alla vänsterorganisationer på bred bas i enlighet med Havannadeklarationen', säger Fidel.

Det är tämligen svårt för denna front att ta gestalt innan den väpnade kampen börjat, åtminstone om det gäller en revolutionär sådan och inte en valallians eller en pakt mellan borgare för att återerövra förlorad mark. Upprättandet av denna antiimperialistiska front går alltså via folkriget.

I motsats till andra länder ställer den kubanska revolutionen ett enda villkor för sitt stöd: man kan inte göra anspråk på posten som avantgarde om man inte bekämpar imperialismen i handling och inte i ord, ett villkor som Lenin krävde av alla marxistiska organisationer som ville bli medlemmar av Tredje internationen. Även marxist-leninisterna är underkastade Lenins observation: för att se vad socialdemokraterna tänker titta på deras händer och inte på munnen.

sig mer och mer från dessa former för organisation och agitation enligt kinesiskt mönster allt medan de vinner terräng hos europeiska militanter i lugnare miljö.

C. Det undgår ingen i dagens Latinamerika att kampen mot imperialismen är avgörande. Om den är avgörande betyder det att allt annat är sekundärt.

Om endast massornas väpnade kamp mot imperialismen på lång sikt kan skapa ett avantgarde som kan föra folken till socialismen går det inte att handla med hänsyn till reformismen eller till några andra existerande politiska organisationer utan först och främst att bekämpa imperialismen. Att handla med hänsyn till reformismen är inte bara att förlora tid utan att negligera det primära till förmån för det sekundära.

Det bästa sättet att få ett slut på dessa blottställanden är att gå till anfall mot imperialismen och dess lakejer överallt där förutsättningarna finns. På så sätt blir problemet det motsatta. Det är reformisterna som måste besluta sig med hänsyn till ett *fait accompli*. Antingen tar de del i kampen mot imperialismen till allas bästa eller också gör de det inte, så mycket värre för dem. Historien kommer att lämna dem vid sidan av vägen. Ett lyckat bakhåll, en dödad bödel eller en erövrad vapentransport är i dag det bästa svaret på reformisternas infall överallt i Latinamerika.

Efter den kubanska revolutionen och invasionen i Dominikanska Republiken lever Latinamerika i ett alarmtillstånd. Marinsoldaterna skjuter på allt som rör sig, oberoende av partitillhörighet. Principiella och tillfälliga orsaker talar till förmån för den revolutionära väpnade fronten. Överallt där kampen följt en stigande kurva och de folkliga krafterna försatts i larmberedskap har de svetsats samman i en stark gemenskap. På alla andra platser splittras och försvagas de. Det verkar alltså som om man måste koncentrera sina ansträngningar på den väpnade kampens praktiska organisation för att bidra till enheten kring marxism-leninismens principer.

Kring denna handlingslinje samlas i dag de i Latinamerika som har vapen i hand. Alltefter som olika formationer närmar sig den väpnade kampen sluter de upp runt den. Denna uppslutning beror inte på en slump, än mindre på en komplott, vilket några envisas med att tro. Samlingen är helt enkelt rationell. I en historiskt given situation finns det tusen sätt att prata om revolutionen men en nödvändig samstämmighet mellan dem som är fast beslutna att genomföra den.

Kommentarer och litteraturtips

Om gerillakampen i Latinamerika, se Ches [Minnen från det revolutionära kriget på Kuba](#) och [Dagbok från Bolivia](#), samt artikelsamlingen [Den revolutionära vägen för Latinamerika](#).

Gerillainriktningen debatterades och kritiserades kraftigt från slutet av 1960-talet. Se t ex [Argentina och Bolivia - ett bokslut](#). Av Hugo Blanco, Peter Camejo, Joseph Hansen m fl.

Debray själv deltog i Ches misslyckades gerillaäventyr i Bolivia. Han fängslades av militären och dömdes till 30 års fängelse, men frigavs redan 1970. Han begav sig då till Chile, där han bl a samtalade med president Salvador Allende, vilket resulterade i boken [Samtal med Allende](#) (Stockholm 1971). 1973 återvände han till Frankrike och gick med i socialistpartiet.

Debray övergav gerillastrategin och kritiserade den i två böcker: [Kritik av vapnen 1](#) och [Eldprovet – Kritik av vapnen 2](#). Se även [Régis Debray och den latinamerikanska gerillan](#) av Martin Fahlgren

Martin Fahlgren (i januari 2010, reviderat i mars 2016)